דעת
אתר לימודי יהדות ורוח
www.daat.ac.il

ספר ששי

דעת
אתר לימודי יהדות ורוח
www.daat.ac.il

פרק ראשון

תלאות היהודים עברו כל מדה. הרומאים התגפלו על הבירה.

א. וצרות ירושלים עצמו מיום ליום, כי כאשר גדלו התלאות עלה גם רגז המורדים, והרעב, אשר שת קציר לעם, כבר החל להציק גם להם. מראה ערמות הפגרים הרבים היה לזועה לעין־רואה, וצחנתם העלתה רוח־קטב, ותלי הגויות היו למכשול לאנשי־המלחמה בהגיחם מן העיר, כי היה עליהם לדרוך על חללים, כמעשה הלוחמים במערכה, הבוקעים להם דרך ביום הרג רב. אך גם בבוססם את הגויות לא סמרו שערותיהם ולא התעוררו רחמיהם, אף לא ראו אות מבשר רעה בחרפה, אשר הביאו על המתים, ובידים מגאלות בדם אחיהם רצו משערי העיר להתגרות מלחמה באויביהם, כאלו אמרו ליסר את האלהים על אשר האריך להם במדת־דינו. כי לא תקוה לנצחון הוסיפה עוד להפיח עז בלב המורדים, כי־אם היאוש מכל ישועה יצא לפניהם במלחמותם. ואף כי עבדו הרומאים עבודת־פרך בהביאם את העצים ממרחק, עלה בידם להשלים את עבודת הסוללות מקץ עשרים ואחד יום, אחרי חשפם — כאשר אמרתי למעלה — את כל הארץ מסביב לעיר במרחק תשעים ריס. ומראה הארץ עורר חמלה בלב כל רואה, כי בהגדע כל האילנות במקומות, אשר עטו לפנים עצי־פרי ופרדסים, נהפכה כלה לשאיה. וגם האיש הנכרי, אשר ראה לפנים את ארץ יהודה ואת מגרשי ירושלים כלילי־הלפי והביט עתה אל המקומות האלה בחרבנם, לא עצר כח למנוע קולו מבכי ולהבליג על אנחותיו למראה המהפכה הנוראה הזאת. כי מחתה המלחמה את כל עקבות הדר העיר לפנים, ולו הגיע שמה פתאם איש, אשר ידע את המקומות האלה לפנים, כי אז נבצר ממנו להכירם, ובדרוך רגליו על אדמת ירושלים היה עליו לבקש את מקומה איו.

ב. וכאשר תמה מלאכת הסוללות, באו ימי דאגה ומגור לרומאים וליהודים יחדו. כי היהודים הבינו, אשר נפל תפל העיר בידי האויבים, אם לא יצלח חפצם לשרוף את הסוללות האלה, כמעשיהם אשר עשו לסוללות הראשונות. והרומאים חשבו, כי לא יעלה בידם לכבוש את העיר לעולם, אם גם הסוללות האלה תאבדנה, כי לא נמצאו עוד עצים [לעבודה חדשה]

וכבר כשל כֹּח אנשי־הצבא מהעבודה הקשה, וגם רוחם השתוחחה בקרבם אחרי המפלות הרצופות. ואף התלאות אשר בירושלים המסו את לב הרומאים יותר מאשר דכאו את רוח אנשי העיר. לשוא קוו הרומאים, אשר הרעות תַּכשלנה את כֹּח צריהם במלחמה, כי היהודים הבישו כפעם בפעם את כל תקוותיהם: הם השחיתו את הסוללות בתחבולותיהם, ומכונות־הרעש לא יכלו להרעיש את חומות העיר המוצקות, וגם בזרוע נטויה לא עצרו הרומאים כֹּח לכבוש את העיר, כי התגברו עליהם היהודים בהלחמם בהם פנים בפנים, — ועוד יותר התעצבו הרומאים בשומם אל לבם, כי אחרי מלחמת־האחים בירושלים והרעב ויתר פגעי המלחמה וכל הנוראות אשר מצאו את היהודים, לא סר אמץ־רוחם, ועל־כן האמינו, כי איש לא יוכל לעמוד בפניהם בצאתם להלחם מלחמת־תנופה וכי גם הצרות לא תעצרנה להחליש את כֹּח־סִבלם. הם חשבו בלבם: מה יִבָּצר מהאנשים האלה לעשות לעת תהיה השעה משֻחקת להם? הלא גם האסונות מוסיפים להם כֹּח ואֵיל! על־כן שקדו הרומאים לחַזק את משמר הסוללות מאד.

ג. ואנשי יוחנן המגִנים על הבירה (אנטוניה) הכינו להם משגב לעתיד, לכשתִבָּקע חומת המצודה, וגם נִסו להגיח אל הסוללות בטרם יספיקו הרומאים להציג עליהן את הכרים, אולם הפעם לא הצליחו במזמתם. כי בצאתם עם הלפידים, לא הספיקו לגשת אל הסוללות ופנו עֹרף. הסבה הראשונה לדבר היתה, כי לא עשו את הדבר בלב אחד ובהשכל ובדעת, ולא יצאו חוצץ כֻּלם, כי־אם בגדודים [קטנים], וגם אלה התפרדו ונזהרו [יותר מן המדה] ויראו לנפשם. סוף דבר: הם עשו את מעשיהם שלא כדרך היהודים. כי לא נִכּרו בהם הפעם מעלות לוחמי עם־יהודה, עֹז הנפש וקנאת־הקרֶב, שטף המרוצה בהמון צפוף ושיבה מהירה בטרם תבוא רעה. ובצאתם על אויביהם בלא רוח נכונה כדרכם תמיד, מצאו את הרומאים חזקים מבתחלה, כי סוככו בבשרם ובכלי־נשקם על הסוללות בכל מקום, עד אשר לא מצאו להם היהודים נתיב להבקיע שמה ולהצית שם אש — וגם כל אחד מן הרומאים היה מוכן לבלתי עזוב את המערכה עד צאת נפשו. כי ידעו אנשי־הצבא, אשר כל תקוותיהם תאבדנה, אם תִּשָׂרף גם המלאכה הזאת באש, ומלבד זאת בושו מאד לנפשם, פן תכריע ערמת היהודים את גבורתם הם, ורוח היהודים הנואשה — את תֹּקף נשקם, וההמון הרב יתגבר על למודי־המלחמה — ויד היהודים תהיה בעֹרף הרומאים. גם כלי־הקלע היו לעזרה לרומאים, כי ירו ביהודים הקמים אליהם, וכאשר נפל בהם הנופל, היה למכשול לכל המעפילים לעלות אחריו, ואימת המות שברה את רוחם, ולא נועזו ללכת הלאה. והיהודים, אשר הגיעו במרוצתם אל האויב קרוב ממטחוי־קשת, נבהלו למראה שונאיהם, העומדים צפופים במערכות מלחמה, ולא ערבו

את לבם להלחם בהם פנים בפנים, והנשארים נרתעו מפני החניתות הרבות [אשר לאויביהם] ונסוגו אחור במרוצה. לאחרונה שבו כלם במפח־נפש אל החומה, וכל איש חרף את רעהו על מרך־לבו. המלחמה הזאת היתה בראש־חדש פַּנֶמוֹס (תמוז). וכאשר נסוגו היהודים אחור, הקריבו הרומאים את כלי־הרעש, והיהודים המטירו עליהם מראש המצודה (אנטוניה) אבנים ואש לוהט וכל מיני קלע, אשר השיגה ידם בעת דחקם. אף כי הרבו היהודים לבטוח במעוז חומתם ובזו לכלי־המשחית, בכל־זאת נָסו להניא את הרומאים מגשת אליהם. והרומאים האמינו, כי היהודים חוגרים את כֹּחם לבלי תת לכרים לנגח את הבירה, יען כי חומתה היא דלה ורפה, והיו בטוחים, כי התמוטטו אשיותיה, ועל־כן התמכרו להלחם ביתרון־אונים. אמנם החומה לא הזדעזעה תחת מכת הכרים, אולם הרומאים לא נבהלו מפני היהודים היורים עליהם, ולא שמו לב לפגעים המוכנים להם מידי העומדים בראש החומה, והוסיפו לנגח את המצודה בחזק־יד. וכאשר כשל כֹּחם בעבודה הזאת, והאבנים השלוחות אליהם מכל־עבר הפיצו את שורותיהם, באו אנשי־צבא אחרים וסוככו על בשרם במגניהם וחתרו בידיהם ובדרבנותיהם תחת יסודות המצודה, ואחרי עמל רב עלה בידם להוציא משם ארבע אבנים. הלילה בא והפסיק את המלחמה ובלילה ההוא נבקע חלק החומה, אשר הרעישו אותו הרומאים באילי־הברזל, ונהרס פתאם במקום, אשר חתר בו יוחנן לפנים בהתנקשו לסוללות הרומאים, כי נפלה המנהרה תחתיה.

ד. אך מוזר היה הרשם, שעשה המקרה הזה בלבות היהודים והרומאים. היהודים, אשר היה להם להתעצב אל לבם לַשבר, אשר בא אליהם בהסח־הדעת, בטרם הספיקו למצא להם מבטח אחר, חגרו עֹז, כאלו נשארה עוד החומה בשלֵמותה. ושמחת הרומאים על פרץ החומה, אשר לא קוו לו, ערבה למראה החומה השניה, אשר הקימו אנשי יוחנן מִבַּית למול החומה הפרוצה. אמנם למראית־עין נקל היה לכבש את החומה הזאת מאשר את החומה הראשונה, כי דרך פרצי ההרס היה קל לרומאים לעלות עליה, וגם חשבו הרומאים נכונה, כי החומה החדשה הזאת רפה הרבה מחומת הבירה הישנה, כי נבנתה בחפזון בשעת הדחק, ועל־כן תהֹרס במהרה. אולם איש לא ערב את לבו לעלות בפרץ החומה, וכל אחד ירא להחל בדבר, בדעתו, כי הוא הולך לקראת המות בבטחה.

ה. וטיטוס הבין, כי בתקוות טובות ובדברים נכונים יוכל לחַזק את רוח אנשי־המלחמה, כי דברים מעוררים והבטחות טובות משכיחים לפעמים את מוראי הסכנה, ויש אשר הם מביאים את האדם לבוז למות. על־כן צוה להקהיל את גבורי־החיל אשר בקרב אנשיו ונשא אליהם את דבריו לאמר:

שמעו אלי, חבֵרַי, היוצאים עמי במלחמה. לוּ בא אדם להעירכם לעשות דברים שאין בהם סכנה, היתה התוכחת הזאת לחרפה לכם ויחד עם זאת היתה גם לאות ולעֵד על מֹרך־לב המוכיח אתכם. אני חושב, כי יש לעורר את האנשים בדברים רק למעשים גדולים ומסֻכנים, ואולם את הדברים הקטנים עליהם למלא מכֹּח עצמם. אני חושב כמוכם, כי יקשה מכם לעלות על החומה, ואולם עלי להוסיף, כי נאה מאד לאנשים מבקשי המַעלה להלחם במכשולים, ויפה למות בשֵם טוב (שם גבורים), וגבורת האיש המחרף את נפשו ראשונה לא תשוב ריקם. בתחלה אעיר אתכם על דבר אחד, אשר רבים מכם נבהלים מפניו, — הוא אֹרך־רוח היהודים וכח־סבלם הגדול בצרותיהם. הן כדַי בזיון יהיה, אם אתם הרומאים — אתם אנשי־חַילי, אשר למדתם את מלאכת המלחמה בעתות־שלום ומאז הסכנתם לנצח במלחמותיכם — תכרעו לפני כח זרוע היהודים או לפני עצֶם רוחם בשעה הזאת, לעת קץ הנצחון, אשר נִתן לנו בעזרת אלהים. הן כל מפלותינו אינן רק פרי שגעון היהודים הנואשים, אולם צרות היהודים הן מעשי גבורתנו, אשר גדלו ועצמו בעזר אלהים: מריבת האחים והרעב והמצור והחומה שנפלה תחתיה בלי רעש המכונות — האין זה אצבע אלהים, אות כעסו עליהם ואות ישועתו לנו? ולא לנו יאות לכרוע לפני החלשים ממנו, ועוד יותר מזה — לבגוד בברית אלהים. ואיך לא נכָּלם בראותנו את היהודים האלה, אשר לא יגדל קלונם בהכּנעם לפנינו, כי כבר למדו להיות עבדים — והנה הם בזים למוָת, למען לא יוסיפו להטות שכמם לסֵבל, וכפעם בפעם הם פורצים בתוך מערכותינו, ואמנם אינם מקוים להתגבּר עלינו, כי־אם באים להראות את גבורתם לבד. ואנחנו? הנה אנחנו מושלים בכל הארץ כמעט ובמרחבי הים, והלא אם וגם לא תהיה ידנו על התחתונה] רק לא נִצח את אויבינו — יחָשב לנו הדבר לחרפה נצחת, ובכל־זאת לא נִסינו אף פּעם להשליך את נפשנו מנגד במלחמה עם צרינו — ואנחנו מחכים כל הימים, עד אשר יכרית אותם הרעב או במקרה יכרעו לפנינו, ויושבים בחבוק ידים עם כל המון נשקנו הרב, אף כי נִתן הפעם בידינו להשלים את הנצחון בחרפנו את נפשנו מעט. אם נעפיל ונעלה על המצודה — והיתה לנו כל העיר. אין אני מאמין, כי תקום לנו מלחמה מבַּית לחומה, אך לוּ גם יהיה כדבר הזה — הנה מרום־מעמדנו, אשר משם נוכל לעצור את נשימת צרינו, הוא ערֻבּה נאמנה לנצחון. ואני לא אבוא פה לזַמר את תהלת מות־גבורים במלחמה ולא אדבר אל חיי־הנצחים העתידים לאבירים, אשר נפלו חללים, כי־אם רוצה אני לברך את האנשים, אשר לא כמחשבותי מחשבותיהם, כי ימותו בשלום מְמֹותי־תחלואים ויחד עם גופם תִשָּׁפֵט גם נשמתם לקבורת־עולם. מי מכם לא ידע, כי את נשמות הגברים הטובים, אשר הפרידה חרב המלחמה ביניהן ובין גויותיהן, יחבק היסוד

הטהור בכל היסודות, הוא האַיתֵר א), וירים אותן בין כוכבים, ומשם יופיעו הגבורים האלה בדמות רוחות טובים ואבירים הסוככים על יוצאי־חלציהם, ועל הנשמות הגוֹעות מגוף חולה, ולוּ גם תהיינה טהורות מכל דֹּפי ומכל כתם, יכסה ליל־אפלה מתחת לאדמה, ותהום־נשיה ב) תקדם את פניהן, כי עם קץ חייהן וכליון־בשרן יסוף גם זכרן? ואם נגזר על בני־האדם, כי בעל־כרחם יבוא קץ לחייהם, והחרב היא שליח (שַׁמַּשׁ ג) הגזרה הזאת, הנוה לאדם מכל מחלה, האֻמנם לכבוד יהיה לנו, אם לא נפרע לצרכינו את החוב, שמוטל עלינו לשַׁלם אחרי־זמן לַגורל בעל־כרחנו? והנה את כל הדברים האלה אמרתי, לכשלא יוכלו גבורי־החיל להושיע את נפשם. אולם הלא נִתָּן בידי המגברים חֵילים להציל את חייהם גם בעת צרה גדולה. הן לראשונה לא יקשה מכם לעלות בפרץ הזה, ומלבד זאת יֵקל לכם מאד לכבוש את החומה החדשה. ואם רבים ועצומים מכם יחגרו עֹז לעשות מעשה, יחַזק האחד את לב משנהו ויהיה לו לעזרה, ולמראה אֹמץ־לבכם יפול לב שונאיכם במהרה. ואולי יעלה הדבר בידכם גם בלי שפך־דם, אם תחֲלו אותו הפעם. אמנם כאשר תעפילו ותעלו ביד רמה, הלא נַסֶּה ינסו האויבים לעצרכם, אולם אחרי אשר תעשו בלָאט ותתחזקו [עליהם] פעם אחת, לא יוסיפו לעמוד בפניכם, גם אם תקדמו [אותם] במתי־מספר. ולי תהיה לחרפה, אם לא אשלם לאשר יעפיל לעלות על החומה לראשונה כגמול ידיו, עד כי יקַנאו בו רואיו, וכי יִשָּׁאר בחיים, יהיה נגיד ומצוה לחבריו, ואם יפול במלחמה, ישא משאת־כבוד אחרי מותו לזכר נשמתו."

ו. בדבֵּר טיטוס את הדברים האלה לא חדל ההמון הגדול לירא מפני גדל הסכנה. רק אחד מאנשי־הצבא אשר בגדודים ושמו סַפּינוס, בן משפחה סורית, גלה הפעם, כי הוא עולה על חבריו בעֹז־ימינו ובכֹח־נפשו, אף כי האדם הרואה לעינים, שהביט אל מבנה גופו, לא יכול להאמין, כי איש־חיל הוא באמת, כי היה שחור בעורו, צנום ודל־בשר. אולם נשמת גבור נערץ שכנה בגויה הדקה, אשר צרה מהכיל את כֹּח־הנפש הזה. הוא קם ראשון על רגליו ואמר: „ברצון אקריב לך את נפשי ואעלה לראשונה על החומה ואתפלל, כי מזלך הטוב ימַלא אחרי אֹמץ־לבי ומחשבתי הנכונה, אך אם אבוש מתקותי, דע לך, כי לא תבוא מפלתי בהסח־הדעת, כי־אם בדעה צלולה אבחר במות למענך". לדברים האלה הרים בשמאלו את המגן לסוכך בו מעל לראשו ובימִינו שלף את החרב וקפץ אל החומה. הדבר הזה היה

א) האויר הדק והנעים המרחף בשדי־הנצח (אליסיון).

ב) ביונית: לֶתֵי.

ג) במקור: „המשרת".

קרוב לשש שעות ביום. אחריו הלכו עוד אחד־עשר איש, אשר הם לבדם קִנאו בגבורתו. והשומרים העומדים על החומה הטילו עליהם חניתות לאין־מספר וגם ירו בהם חצים מכל עבר. אולם סַבינוס רץ לקראת חניתות אויביו, ואף כי כסו אותו החצים, לא נעצר בשטף מרוצתו, עד אשר הגיע למרום המצודה והניס את האויבים. כי נבהלו היהודים מפני זרוע־עֻזו ותקף־נפשו וחשבו, כי יחד עמו עולים אנשים רבים ועל־כן פנו עֹרף. אך בצדק עלינו לחרף את הגורל המקנא במעלות האדם והבוצר את הרוח המפליאה לעשות חיל. כי כאשר השלים הגבור הזה את רצונו, מעדו רגליו בהכָּשלו באבן אחת, והוא נפל מלא־קומתו ארצה בהמְלה רבה. ולקול ההמְלה הביטו היהודים מאחריהם ובראותם, כי הוא נופל לארץ ואין איש אתו, החלו לירות בו מעברים. הוא קם מעל הארץ וכרע על אחת מברכיו, ובסוככו על בשרו במגִנו עמד על נפשו לראשונה וגם פצע רבים מהשונאים הנגשים אליו. אולם מרב פצעיו צנחה יד־ימינו, ועוד טרם יצאה נשמתו נקבר תחת המון חצים וקלעים — הוא הגבר, אשר ראוי היה לקבל טובה יתרה על גבורתו. אולם מות־הגבורים היה נאה לגדל־רוחו. ומיתר הרומאים, אשר העפילו לעלות, המיתו היהודים שלשה אנשים, אשר הגיעו עד מרום המצודה, בפוצצם את עצמותיהם באבנים, ושמונת הנשארים נסחבו למטה [בידי חבריהם] מכֻסים בפצעים ונִשאו אל המחנה. הדבר הזה היה בשלישי לחדש פַּנֶמוֹס (תמוז).

ז. וכעבור יומַים נועדו עשרים איש מהשומרים הרומאים הסוככים על הסוללה, ומשכו אליהם את נושא־הנשר אשר ללגיון החמישי ושני אנשים מלהקות הרוכבים וגם את אחד המחצצרים, ובתשע שעות בלילה עלו בלאט על הבירה דרך פרץ החומה ושחטו את שומרי המצודה הראשונים הנמים את שנתם וכבשו את החומה וצוו את המחצצר לתת אות. לקול החצוצרה נעורו פתאם משנתם יתר שומרי המצודה ומהרו לברות, בטרם הספיקו לראות את מספר האנשים הבאים. כי הפחד וקול החצוצרה התעו אותם לראות בעיניהם כדמות המון־אויבים רב העולה עליהם למלחמה. וכשמוע הקיסר את קול החצוצרה, צוה להריע ולהזעיק את הצבא במהרה, ויחד עם ראשי־הלגיונות עלה בפרץ החומה בראש בחורי חילו. כאשר ברחו היהודים מפניהם אל הר־הבית, פרצו הרומאים גם במנהרה, אשר חפר יוחנן לסוללותיהם. המורדים משני המחנות הנפרדים, אנשי יוחנן ואנשי שמעון, עצרו בעד הרומאים ונלחמו בהם בשארית אונים והשליכו את נפשם מנגד במדה אשר אין למעלה ממנה, כי הבינו, אשר תהיה תבוסתם שלמה בבוא הרומאים אל הר־הבית — בעוד אשר הרומאים חשבו, כי הדבר הזה יהיה ראש נצחונם. מסביב למבואי הר־הבית התחוללה מלחמה עזה, כי הרומאים בקשו להבקיע בחזק־יד אל המקדש ולכבשו, והיהודים הדפו אותם אחור אל הבירה

(אנטוניה). והחניתות והחצים לא היו הפעם ליהודים ולרומאים להועיל, כי שלפו את חרבותיהם ונלחמו פנים בפנים, ובהתלקח הקרב לא ידעו אלה ואלה איה מערכות לוחמיהם, כי התלכדו יחד ונדחקו במקומות הצרים, ובתוך הצעקות הנוראות לא נשמע קול המפקדים. ורבים ועצומים נפלו חללים מן היהודים והרומאים, והלוחמים רמסו את הנופלים ורסקו את אבריהם ואת כלי־נשקם. וכל העת נשמע במקום, אשר נעתק שמה כבד המלחמה, קול ענות גבורה, תרועת העושים חיל, יחד עם קול יללת הפונים ערף, ולא היה מקום לכושלים לברוח בו ולא רוַח לרדוף אחריהם. ובהתערב שתי המערכות יחד גברה יד האחת במקום אחד ויד השניה במקום אחר. והעומדים בשורה הראשונה לא יכלו בלתי־אם לנפול או להפיל את אויביהם באבד מהם כל מנוס, כי אלה ואלה נדחפו בידי חבריהם הנלחמים מאחוריהם ולא נשאר אף רוַח קטן ליוצאי הקרב. לאחרונה התגברו היהודים בעז קנאתם על הרומאים מלמדי־המלחמה, והקרב בא עד קצו, אחרי אשר נמשך מתשע שעות בלילה עד שבע שעות ביום. היהודים יצאו לקרב בכל המונם ועשו גבורות נפלאות, ביראם פן יפלו בידי אויביהם. והרומאים נלחמו רק בחלק צבאם, כי טרם הספיקו להגיע שמה הלגיונות, אשר בהם שמו הלוחמים מבטחם. על־כן שמחו הרומאים בחלקם, כי עלה בידם לכבוש את הבירה.

ח. ויולינוס שר־המאה מארץ ביתוניה, איש מבני הנדיבים, עלה בדעת־הקרב ובכח־גופו וגם בעז־נפשו על כל האנשים, אשר ידעתי במלחמה הזאת. הוא עמד בבירה על־יד טיטוס וראה את הרומאים, והנה הם נסוגים אחור ואין בהם כח לעמוד על־נפשם, והגיח לבדו אל־תוך היהודים המנצחים והניס אותם עד קרן החצר הפנימית אשר למקדש. הם ברחו כלם יחד, בחשבם כי עצם־ידו ועזוז־רוחו אינם דרך־אדם. והוא קפץ בקרב הבורחים הנפוצים מעליו אנה ואנה והמית את הנופלים בידו. והקיסר ראה את הדבר הזה ותמה מאד מאד ויתר רואיו שערו שער. אולם גם אחריו רדף הגורל, אשר לא ימלט ממנו בשר־ודם: על רגליו היו סנדלים מסמרים כחק לאנשי־הצבא והמסמרים היו צפופים וחדים, וברוצו על־גבי מרצפת־האבנים מעדו רגליו והוא נפל ארצה אחורנית. לקול שאון נשקו במפלתו הפכו הבורחים את פניהם אליו והכו אותו מכל עבר ברמחיהם ובחרבותיהם. אולם בעבי־מגנו השיב יולינוס זמן רב את חרב שונאיו אחור וכפעם בפעם נסה לעמיד על רגליו, אך המון המכים אותו השליך אותו לארץ. וגם בשכבו מחץ בחרבו רבים [מהמתנפלים עליו], ולא במהרה נפל שדוד, כי הקובע והשריון סוככו על חלקי גופו הנוחים לדקירה, וגם כנס את צוארו (ערפו), ורק כאשר נקצצו ראשי יתר אבריו וראה, כי אין איש מחרף את נפשו לבוא לעזרתו, עיפה נפשו להורגים. ועצב נורא דכא את לב הקיסר בראותו איש גבור־

חיל כזה נרצח לעיני חבריו הרבים. הוא רצה להחיש לו עזרה, אך לא יכל לעשות את הדבר ממקום עָמדו והאנשים [הקרובים], אשר יכלו לעזרו, נמוגו מפחד ולא משו ממקומם. ואחרי אשר שרר יוּלִינוס זמן רב אל המות ונלחם בממיתיו ופצע את כֻּלם מלבד מתי־מעט, נהרג בעמל רב והשאיר את שמו לתהלה לא בפי הקיסר בלבד, כי־אם גם בפי השונאים. והיהודים לקחו להם את גבלת המת, ואחרי זאת גרשו את הרומאים ולחצו אותם אל חומת אנטוניה. במלחמה הזאת הפליאו לעשות גבורות אַלְכָּסא וגִפְתָּאי מצבא יוחנן, ומאנשי שמעון מַלכִּיה א) ויהודה בן מֶרְטוֹן, וגם יעקב בן סוֹסא ראש האדומים, ושני אחים מקרב הקנאים שמעון ויהודה בני אָרִי ב).

פרק שני

טיטוס צוה להרוס את הבירה, ושלח את יוסף לדבר עוד הפעם אל המורדים דברי־מוסר.

א. וטיטוס צוה על אנשי־הצבא אשר עמו להרוס את יסודות הבירה ולפתוח מבוא רחב ונוח לכל חילו. והוא שלח לקרא ליוסף, כי שמע אשר ביום ההוא, הוא יום שבעה־עשר לחדש פַּנֻּמוֹס (תמוז), שבת קרבן־האלהים, הנקרא בשם קרבן־התמיד, מחסר אנשים [הראוים להקריבו כהלכה] והעם התעצב על זה מאד. הוא צוה את יוסף לדבר אל יוחנן עוד הפעם כדברים הראשונים לאמר: „אם תקף עליך יצרך הרע לעשות מלחמה, הלא יש לאל־ידך לצאת עם כל הרוצים להלחם, מבלי להחריב את העיר ואת ההיכל עמך יחד, ולא תטמא את המקדש ולא תנאץ את האלהים; והרשות נתונה לך לחַדש את עבודת הזבחים הנפסקה בידי אנשים, אשר תבחר מקרב היהודים כטוב בעיניך". ויוסף בחר לו מקום, אשר משם יִשָּׁמע קולו לא באזני יוחנן בלבד, כי־אם גם באזני יתר היהודים, וקרא עברית את הדברים, אשר שָׂם הקיסר בפיו, ועוד הִרבּה תחנונים לרחם על עיר־האבות ולהפיץ את האש, אשר כבר לחכה את ההיכל, ולהקריב לאלהים את הזבחים. העם נכלם מדברי יוסף והחריש. והעָרִיץ הִרבּה לחרף ולקלל את יוסף, ולאחרונה הוסיף, כי אינו ירא פן תפול העיר, אשר היא נחלת אלהים. ויוסף ענהו קול גדול, לאמר: „אמן ואמן! הן אתה שקדת על טהרת העיר הזאת למען אלהים, ובית־המקדש לא נטמא בידיך, ולא חטאת לאשר אתה מקוה לעזרתו הפעם.

א) יתכן גם: מלאכי.

ב) נ״א: בני יאיר.

והוא מקבל את לחם־אשו כחֹק. הוי, כבד־עון, הן אם יגזול ממך איש את לחם־חֻקך, חשוב תחשבהו לאויב לך, ואתה קובע את האלהים ועושק את קרבנות־ניחוחיו מימי עולם — ועודך נושא את נפשך אליו, כי יהיה לך לעזר במלחמה? ואיך תאמר לשית חטאת (חטאתך אתה) על הרומאים, אשר הם מכבדים את דתנו עד היום הזה ומחזקים [את דבריהם עליך] להקריב לאלהים את הזבחים, אשר השביתו ידיך? ומי לא יאָנח ולא יתאבל על התמורות המוזרות שהיו בעיר, בראותו את הנכרים והשונאים מבקשים לכפר על פשעיך, ואתה, איש [יהודי מבטן ומלֵדה], אתה, אשר גדלת על חֻקי התורה בועט בֻּחקים האלה, יותר מכל בני־הנכר. אולם גם לך, יוחנן, לא יהיה הדבר לחרפה, אם תשוב ממעשיך הרעים לעת אשר קרב הקץ. הואילה להציל את העיר! ויהיה לך יכניה מלך יהודה למופת נאה: הן כאשר עלה עליו מלך בבל למלחמה, מהר לצאת אליו בטרם תפול העיר בידי אויביו, ובחר ללכת בשביה יחד עם בני־ביתו, כי לא רצה לתת את המקומות הקדושים האלה בידי השונא ולראות את בית־האלהים בוער באש ועל־כן נשאר שמו לברכה בדברי־הקֹדש בפי כל היהודים וזכרו לא ימוש כל ימות עולם וכבודו יהיה חדש עמו, כי דור לדור יסַפר תהלתו לנצח נצחים. מה נאה הוא המופת הזה, והן עליך לעשות כמוהו, גם אם ידוע תדע, כי בנפשך הדבר! אולם אני נותן לך ערֻבה, כי תמצא חנינה בידי הרומאים. זכור, כי פי אחיך מדבר אליך את העצה הזאת, כי יהודי אני, המבשר לך [את ישועתך], ועליך לשים אל לבך, מי הוא יועצך ומאין בא. כי לא בחרתי להשאר בחיים בשבי האויב, למען אתנכר לעמי ואשכח את אבותיו. הנה אתה מחרף אותי עוד הפעם ומקלל אותי בקול גדול. אכן ראוי אני לענֹש גדול מזה, אשר באתי להוכיחכם בדברים, למרות הגזרה אשר יצאה עליכם, ונסיתי להציל את האנשים, אשר נחתם גזר־דינם בידי אלהים! מי לא יֵדע את כתבי נביאינו הקדמונים ואת החזון אשר נשאו בימיהם על העיר האֻמללה הזאת? והנה דבר החזון נמלא הפעם! הלא הם, אשר ראו את העתידות, כי נפול תפול העיר הזאת, כאשר יחל איש לשפוך בה את דם אחיו. והטרם מלאה העיר יחד עם הר־הקֹדש חללי ידיכם? הנה אלהים, הוא ולא אחר, מעלה עליכם עם הרומאים את האש לטהר את המקדש ולכלות מעל־פני האדמה את העיר המלאה תועבות גדולות כאלה."

ב. את הדברים האלה קרא יוסף בקול נהי ובדמעות על עיניו, עד אשר שָם בכיו מחנק לגרונו ולא הוסיף לדבר. הרומאים נדו לו בצרתו והשתוממו על מערכי־לבו. אולם אנשי יוחנן הוסיפו עוד רגז על הרומאים ותשוקתם בערה בהם לתפוש אותו (את יוסף) בכפם. אך דברי יוסף עשו רשם על נדיבי ירושלים. אמנם מקצתם לא נועזו עוד להמלט על נפשם,

כי אימת משמרות המורדים היתה עליהם, ועל־כן נשארו בירושלים, אף כי היטיבו לראות מראש את אחריתם הרעה ואת אבדן העיר. אולם נמצאו בקרבם גם אנשים, אשר שמרו את שעת־הכשר לצאת מן העיר לבטח, וברחו אל הרומאים. במספרם היו יוסף ויהושע הכהנים הגדולים וגם בני כהנים גדולים, הלא הם שלשה בני ישמעאל, אשר נכרת ראשו בקיריני, וארבעת בני מתתיהו, ובן אחד של מתתיהו אחר, אשר ברח אחרי רצח אביו, אשר המיתו שמעון בן גיורא על שלשת בניו, כאשר סִפֵּר למעלה. ויחד עם הכהנים הגדולים ברחו עוד רבים מנדיבי העם אל הרומאים. והקיסר האיר להם את פניו, ובדעתו, כי לא ינעם להם לשבת בקרב בני־הנכר, אשר דתיהם זרות להם, שלח אותם אל עיר גופנא ויעץ להם להשאר שם ולחכות, עד אשר יונח לו מן המלחמה, ואז יקים את כל אחד מהם על נחלתו. העצה הזאת מצאה חן בעיניהם, והם יצאו אל העיר הקטנה הנתונה להם, לשבת בה בשלום ובבטח. אך כאשר לא הוסיפו האנשים להרָאות העבירו המורדים קול, כי עוד הפעם נשחטו הבורחים, וגלוי היה, כי זממו בזאת להפיל אימה על יתר האומרים לברח. וגם הפעם הצליחו בערמתם זמן־מה, כאשר הצליחו לפנים, והיהודים יראו לנפשם וחדלו לברח אל הרומאים.

ג. וטיטוס צוה להשיב את האנשים מגופנא ולהעבירם יחד עם יוסף מסביב לחומה, למען יֵראו פניהם לעיני כל העם, ומני אז הוסיפו רבים לנפול אל הרומאים. הבורחים התאספו כֻּלם יחד והתיצבו לפני מערכות הרומאים והתחננו אל המורדים בבכי ויללה: „אנא, פתחו את שערי ירושלים לפני הרומאים והצילו את עיר־אבותינו, ואם תמאנו לעשות כדבר הזה — צאו כֻלכם מהר־הבית והשאירו את בית המקדש לפלֵטה, כי לא יערבו הרומאים את לבם לשרוף את המקדש, אם לא תחזק עליהם יד האנס". אולם בדברים האלה רק העלו את חמת המורדים, ואלה חרפו אותם בקול גדול והציגו לפני שערי המקדש את כלי־הקלע המהירים ואת זורקי החניתות (קַטַפּוּלְטוֹת) ואת הבליסטראות, עד כי נראה כל הר־הבית מסביב כדמות שדה־קברות מרֹב הפגרים. וההיכל דמה לבית־משמר־הקברות. הם קפצו אל הקדש ואל המקומות האסורים למדרך־רגל בכלי־נשקם, וידיהם מגאלות בדם אחיהם הנרצחים; וכה עצמו תועבותיהם, עד אשר עלה קצף הרומאים בראותם, כי הם מטמאים את קדשיהם בזדון, — כקצף אשר היו היהודים קוצפים על הרומאים, לו באו אלה לחלל את מקדשם. כי מאנשי צבא הרומאים לא נמצא אף אחד, אשר לא הרים את עיניו אל־בית־המקדש ברעד ולא התפלל, כי ישובו השודדים ממזמתם הרעה, טרם יבוא השבר האחרון.

ד. וטיטוס כעס מאד על הדבר הזה והרבה לדַבֵּר קשות אל אנשי יוחנן, בקראו אליהם לאמר: „הוי נבלים טמאים, האם לא הקימו ידיכם את

הסוֹרֵג הזה מסביב לקֹדש? האם לא העמדתם בסוֹרג את העמודים האלה, אשר נחרת עליהם בכתב יוני ובכתבנו (רומית), כי לא יהין איש זר לעבור את המחיצה הזאת? והאם לא מִלֵּאנוּ אנחנו את ידיכם להמית את כל העובר על הדבר הזה, אף אם יהיה אזרח רומאי? הוי אנשי־בליעל! איכה תדרכו על החללים במקום הקדוש הזה, ואיככה תטמאו אותו בדם אחיכם ובדם בני־נכר יחד? מעיד אני עלי את אלהי אבותי ואת האלהים, אשר האיר פניו לפנים אל המקום הזה — ואמנם אני מאמין, כי עתה העלים עיניו מכם — מעיד אני עלי את צבאותי ואת היהודים אשר אתי, וגם אתם, אתם הֱיוּ עֵדַי, כי לא אני הקשיתי את ידי עליכם לטמא את המקדש הזה. ואם תרחיקו את מערכותיכם מן המקום הזה, לא יקרב איש רומאי אל מקדשכם ולא יחללהו, ואני שמור אשמור על ההיכל למענכם, גם על אפכם ועל חמתכם."

ה. וכאשר קרא יוסף לפני העם את הדברים האלה בשם הקיסר, בזו להם המורדים והעָריץ, בהאמינם, כי לא מרחמי הקיסר עליהם יצאו הדברים, כי־אם ממֹרך־לבו. וכראות טיטוס, כי לא יחמלו האנשים על נפשותיהם ולא יחוסו על ההיכל, צוה בלי־חמדה לחַדש את המלחמה. הוא לא יכול לעלות על המורדים בכל חילו הרב, כי צר המקום לשאת את כל המונו, ועל־כן בחר לו את הטובים והגבורים אשר בכל מאה ומאה מאנשי־חילו, והפקיד אלף אלף איש מהם על־ידי שר־אלף, ובראש כֻּלם העמיד את צֶרֶאַלִּיס וצוה עליו להתנפל על שומרי המקדש בתשע שעות בלילה. וגם הוא לא הסיר מעליו את נשקו ואמר לצאת במלחמה אִתם יחד. אולם אוהביו מנעו אותו מלמַלא את חפצו מפני גדל הסכנה, וגם שרי־החַיָלים הניאו אותו ממחשבתו, באמרם אליו, כי ייטיב לעשות בהשארו בבירה, לשפוט משם את מעשי אנשי־הצבא, מאשר יֵרד אל המלחמה וישים את נפשו בכפו. כי בראות עיני אנשי־הצבא את הקיסר בכל עת המלחמה, יתנדבו לעשות חיל. הקיסר הטה אזנו לדברים האלה והודיע את אנשי־הצבא, כי רק לדבר הזה יִשָּאר ולא יֵצא אִתם להלחם, למען יוכל לשפוט למראה־עיניו את מעשי גבורותיהם, וכל איש גבור־חיל לא ישוב בטרם ישא מַשאת מאִתוֹ, והירא ורך־הלבב לא יִפָּטר מענש, כי הוא יהיה שופט נאמן ועֵד־ראִיה לכל הדברים אשר יַעֲשוּ, הוא האיש, אשר בידו לענשם או לשַלם להם בעד מפעליהם. בדברים האלה שלח מעל פניו את האנשים לקשור את המלחמה, והוא הלך אל מקום־צופים בבירה (באנטוניה) ומשם חכה בקֹצר־רוח למעשים העתידים לבוא.

ו. אולם אנשי־הצבא השלוחים לא מצאו את השומרים ישֵנים, כאשר קוו מראש, ואלה קפצו עליהם בקול צעקה גדולה והחלו להכות בהם. לשֵמע הצעקה הגיחו המורדים מבַּית בהמונות צפופים. הרומאים עצרו את תגרת השורות הראשונות של אויביהם, והשורות הבאות אחריהן התערבו בקרב

אלה ורבים לא הכירו את פני אחיהם ונלחמו בהם, כאִלו היו שונאיהם. כי לצעקת הלוחמים היהודים והרומאים גם יחד לא שמע איש את קול חברו ובחשך הלילה לא ראה איש את רעהו לעינים. רבים הָכּוּ בסנוֵרים מעֹצם קנאתם, ועיני רבים חשכו מפחד. על־כן היתה יד איש בכל אשר פגע בו, מבלי לדעת מי הוא. הרומאים, אשר התלכדו במגִניהם והגיחו בשורות מחֻברות, לא נִגפו הרבה מהעורון הזה, ומה גם כי זכרו כֻּלָּם את המאמר, אשר היה לאות ביניהם א). והיהודים, אשר נפוצו כפעם בפעם והשתערו על האויב ופנו עֹרף בלי משטר, נחשבו לפרקים כאויבים בעיני אחיהם, וכאשר נסוג האחד אחור, פגשו אותו חבריו בחשך כפני רומאי המגיח אליהם. על־כן הרבו היהודים לפצוע את אחיהם מאשר היתה בהם יד הרומאים, עד אשר עלה עמוד השחר, והנלחמים ראו איש את פני אחיו, אז נפרדו בקרֶב והתיצבו כל אחד במערכתו וירו איש באויבו וגם הגֵנו על עצמם בטכסיסי־מלחמה. ואלה ואלה מֵאנו להסוג אחור ולא עיפו מכֹבד המלחמה, כי הרומאים לבשו רוח־קנאות והתחרו איש באיש ושורה בשורה, בדעתם, כי עיני הקיסר צופות למעשיהם, וכל איש האמין, כי היום הזה יעלה אותו לגדֻלה, אם ילחם ביתר עֹז. אף קנאת היהודים גדלה, בירָאם לנפשותיהם ובחֶרדם לגורל מקדשם, וגם הערִיץ עמד על־ידם ודִבר על לב הנחשלים, את אלה הכה בשוט ועל אלה הֵלֵף אימים ועוררם לקרֶב. על־כן עמדה המלחמה כל העת במקומה, ורק מעט־מזער הכריעה אחת המערכות את אויבתה ובמהרה נלחצה לאחור, כי לא היה רֶוַח לברֹח או לרדוף אחרי הכושל. וכל העת לא חדלה צעקת הרומאים מעל הבירה בעת תמורות המלחמה, בחַזקם בתרועתם את ידי אחיהם המנַצחים ובעודדם את הנחשלים, האומרים לפנות עֹרף. הדבר היה כמלחמה בבית־חזיון. ומעיני טיטוס והעומדים עליו לא נעלם כל דבר אשר נעשה בקרֶב. וכעבור ארבע שעות היום נפרדו מערכות הלוחמים, אשר החלו את המלחמה בתשע שעות בלילה, ונשארו על עמדן במקום אשר נפגשו זו את זו, ובידי אחת מהן לא עלה להכריע את צרתה והנצחון נשאר בין שתיהן בתֹוך. רבים מהרומאים עשו חיל בקרֶב, ומן היהודים הפליאו להלחם: מאנשי שמעון יהודה בן מריות ב) ושמעון בן יאשיה ג), ומן האדומים יעקב בן סוסא ושמעון בן כָּתְלָא ד), ומאנשי יוחנן גִפְתָּאי ואלֶכסא, ומן הקנאים שמעון בן אֶרִי ה).

א) סמן־הצבא (פַּרולה).

ב) כן היא בהוצאת ניזה. ובהוצאה הישנה: בן מרטון, כמו לעיל, סוף פרק א.

ג) בהוצאת ניזה: בן הושעיה או אושעיה.

ד) מֻזכר לעיל, ספר ד, ד, ד, בשנוי שם אביו.

ה) מֻזכר לעיל, סוף פרק א.

ז. בין כה וכה הרסו יתר אנשי חיל הרומאים את יסודות הבירה בשבעה ימים ופלסו דרך רחבה אל הר־הבית. כאשר קרבו הלגיונות אל החומה הראשונה, הסובבת את הר־הבית, החלו לשפוך סוללות. הסוללה האחת למול קרן חצר בית־ה׳ הפנימית אשר בפאת צפון־מערב, השניה למול האכסדרה אשר בצפון, ומשתי הסוללות הנשארות העלתה האחת לעבר האולם המערבי בחצר בית־ה׳ החיצונה, והשניה — חוצה לה לפאת צפון. המלאכה הזאת התנהלה ביגיע רב ובזעת־אפים, כי היה על הרומאים להביא את העצים בדרך רחוקה מאה ריס, וכפעם בפעם מצאה אותם רעה מידי היהודים המגיחים עליהם פתאם. כי הרומאים, אשר ידעו, כי להם הנצחון, לא הִרבּו להזהר, בעוד אשר היהודים, הנואשים מישועה, הוסיפו עז במר־נפשם. מדי צאת אחדים מרוכבי הרומאים אל השדה ללקט עצים או מספוא, היו שולחים רסן מעל־פני סוסיהם ונותנים להם לרעות בשדה, והיהודים היו מגיחים מן העיר בהמון רב וחוטפים את הסוסים האלה. ובהִשָּׁנות המקרים כפעם בפעם חשב הקיסר, — וכה היה הדבר — כי קלות־דעת אנשי־צבאו גרמה לנזק הזה יותר מגבורת היהודים, וגזר אֹמר לענוש קשה את האשֵׁמים ולהעיר בזאת את לבות הנשארים לשמור על סוסיהם. הוא צוה להוציא להורג את אחד מאנשי־הצבא, אשר אבדו להם הסוסים, ובזה הפיל אימה על חבריו, והם החלו לשמור על הסוסים ולא נתנו אותם עוד לרעות בשדה, וגם יצאו לצרכיהם ברכבם על סוסיהם, כאִלו חֻבּרו להם. ככה הוסיפו הרומאים לצור על הר־הבית ולשפוך את הסוללות.

ח. וכעבור יום אחרי עלות הרומאים [אל הבירה] התאספו רבים מן המורדים, אשר החמס אזל מכליהם והרעב הציק להם, והתנפלו על שומרי הרומאים בהר־הזיתים, קרוב לאחת־עשרה שעות ביום. הם חִשבו, כי יעלה בידם על־נקלה לבקוע להם דרך בין שורות הרומאים, בעלותם עליהם פתאם לעת אשר הם [נחים מעבודת היום ו]נפנים לצרכי־גופם, אולם הרומאים הכירו את דבַר בואם ונזעקו מהרה מכל המשמרים הקרובים ועצרו בעדם, לבל יעפילו לעלות על מצודתם ולהבקיע אל מחנם. בין היהודים והרומאים התלקחה מלחמה קשה ואלה ואלה עשו גבורות, כי הרומאים נלחמו בחזק־יד וגם דעת המלחמה עמדה להם, והיהודים חגרו שארית חֵמות, ואיש לא יכול לעמוד מפני זעמם. הבֹשת חִזקה את זרוע הרומאים הנלחמים, ואת גבורת היהודים חִזק המחסור (האֹנס). כי לחרפה נחשב בעיני הרומאים לתת ליהודים, הנלכדים כבתוך רשת, להמלט מן הפח. והיהודים ראו לפניהם רק דרך ישועה אחת, בהבקיעם את חומת הרומאים. לאחרונה פנו היהודים עֹרף ונלחצו אל הנחל, ואחד מרוכבי הרומאים ושמו פֻּדַנְיוּס קפץ אליהם על סוסו הדוהר באלכסון, ובשטף מרוצתו תפש את אחד האויבים, והוא עלם

גבור־כח ומזין מכף־רגלו ועד ראשו, באחזו אותו בעקבו, ומשך אותו למעלה. כה השכיל להטות את גופו מן הסוס בעצם מרוצתו וכה הפליא להראות את עצם תנופת ימינו וכח בשרו הרב וגם את גדל תבונתו במרכב הסוס! כאדם אשר עלה בידו לגזול כלי־חמדה, מהר ונשא את השבוי אל הקיסר. וטיטוס התפלא לכח האיש, ועל התפוש הוציא משפט־מות על אשר נועז להרוס אל חומת הרומאים. והוא בעצמו שם את לבו לקרבות בהר־הבית והאיץ את עבודת הסוללות.

ט. בקרבות האלה מצאו את היהודים רעות רבות, ומעט מעט עלו וגברו נוראות המלחמה וכבר הגיעו עד ההיכל. על־כן עשו היהודים כמעשה האדם בגויה, אשר עלה בה רקב, לחתוך את האברים, אשר דבק בהם הרקבון, לבל יעבור אל יתר הגוף. הם שלחו באש את האולמים לרוח צפון ולרוח מערב, אשר חברו את הר־הבית אל הבירה, ואחרי־כן פרצו באולמי הר־הבית עוד עשרים אמה. ככה החלו ידי היהודים לשרוף את המקדש. וכעבור שני ימים, בעשרים וארבעה לחדש האמור (פַּנֵּמוֹס, תמוז), הציתו הרומאים באש את האולם (האסתוָנית) הקרוב אליהם, ואחרי אשר אכלה בו הלהבה מדת חמש־עשרה אמה, קצצו היהודים את קורות האולם, כאשר עשו תחלה, ולא למען הפקיר את הבנינים האלה (האולמים) בפעם אחת א), כי־אם למען הרוס את החלקים המחֻברים אותם עם הבירה. על־כן לא מנעו היהודים את הרומאים לשלוח אש באולם, אף כי היה הדבר הזה לאל־ידם, והשיבו את ידיהם אל חיקם למראה האש השלוחה, ונתנו לה טרף במדה, אשר היתה להם להועיל. והקרבות סביב המקדש לא חדלו וכל העת הגיחו גדודים מן הרומאים ומן היהודים ונלחמו אלה באלה.

י. ובימים ההם יצא ממחנה היהודים איש אחד קטן בגופו (גוץ) וחדל־אישים במראהו, בן חשְׁכִּים, אשר לא נמצאה בו אף אחת המעלות, ושמו יונתן, וקרב אל מצבת יוחנן הכהן הגדול והרבה לחרף בפה מדבר עתק את מערכות הרומאים וקרא לגדול מקרב גבוריהם לצאת אליו למלחמה. רבים מאנשי־הצבא הרומאים, העומדים במקום ההוא, הביטו אל האיש בבוז, אלה חרדו למראה עיניהם, ואלה השיבו את הדבר אל לבם והשכילו להבין, כי לא טוב לצאת לקרב עם איש הולך למות. כי הנואשים מישועה הם מרי־נפש, אשר לא ישובו מפני כל ולא יבושו גם מפני אלהים ב), ולא דבר־גבורה הוא, כי־אם מעשה עזות־פנים, לצאת למלחמה על אנשים כאלה,

---

א) פסוק סתום, ויש מתרגמים: ולא לעצור [את האש] מן הבנינים האלה בפעם אחת...

ב) על־פי ההוצאה הישנה; בהוצאת ניזה: והאלהים מאיר להם את פניו.

אשר מנצחם לא ימצא כבוד רב והנכשל בפניהם יגרום חרפה וגם רעה רבה לנפשו. זמן רב לא יצא אחד הרומאים אליו לקרב. והיהודי הרבה לשפוך עליהם לעג ולחרפם על מרך־לבם, כי היה בעל לשון מדברת גדולות ושונא הרומאים בנפש. לאחרונה קפץ אליו איש אחד מלהקות הרוכבים ושמו פודס א), כי הרה אפו בו על דבריו ועל עזות פניו, ולמראית־עין בז ליהודי הזה קטן־הקומה, מבלי חשוב את דרכו. ובצאתו לקראת יונתן היתה ידו על העליונה בכל דבר, אך [חיש מהר] התכחש לו מזלו, והוא נפל ארצה ויונתן מהר לרוץ אליו והמיתו בחרב, ואחרי־כן עלה ועמד על גבלתו ונופף ביד־ימינו את החרב המלאה דם וביד־שמאלו את המגן והריע תרועת נצחון למול־צבא הרומאים והרבה להתפאר במעשהו ולחלל ולגדף את הרומאים רואי המעשה. אך בעוד הוא מרקד [על החלל] ומפטיר בשפה, ירה בו אחד משרי־המאה, ושמו פְּרִיסקוס, ופלח אותו בחץ. למראה הדבר הריעו הרומאים תרועת־שמחה והיהודים הרימו זעקת־שבר, ויונתן התעות במכאוביו ונפל על גבלת שונאו ומת, ובזה הראה, כי עד מהרה בא במלחמה הגמול לאדם, אשר גבה לבו בעשותו חיל.

פרק שלישי

היהודים טמנו פח לרומאים ורבים נשרפו באש. דברים חדשים על הרעב בירושלים.

א. והמורדים אשר בהר־הבית לא חדלו להלחם פנים בפנים עם אנשי־הצבא העומדים על הסוללות מדי יום ביומו. וביום עשרים ושבעה לחדש האמור (תמוז) הכינו להם מוקש באולם המערב, כי מלאו את כל החלל אשר בין צפוי הקורות ובין הגג זרדים יבשים ושמו בתוכם חֵמָר וזפת, ואחרי־כן התחפשו כאִלו כשל פחם ונסוגו אחור למראית־עין. ובראות הרומאים את הדבר לא נזהרו רבים מהם ומהרו באף ובחֵמה להציק את צעדי הבורחים והעמידו סלמות לפניהם ועלו בהם וקפצו אל האולם. אולם הגבונים במחנה הרומאים חשדו ביהודים, כי טמנו להם פח בהסוגם אחור פתאם. ובכל־זאת מלא האולם המון אנשים, אשר העפילו לעלות, ובין כה וכה שלחו היהודים את כל האולם באש. כאשר התנשאה פתאם שלהבת־האש למרום, נפלה אימה גדולה על הרומאים העומדים מחוץ, וחבריהם הנמצאים באולם היו אובדי־עצות, כי מכל עברים הקיפה עליהם האש. אלה הפילו

א) בתרגום הרומאי (בהוצאת הֶוֶרקמפ): פּוּדֶנְס.

את־עצמם למטה אל העיר, אלה צנחו אל האויבים, ורבים קפצו למטה אל אחיהם בקוותם לישועה ורסקו את אבריהם, ורבים מאד נשרפו באש בטרם מצאו עצה, ואחדים בחרו למות על חרבם מעלות על המוקד. והאש פשטה למרחוק ואכלה גם את האנשים, אשר מצאו להם מיתה אחרת. אף כי היטב חרה לקיסר על הנספים, כי עלו אל האולם בלי פקדה, נכמרו רחמיו עליהם, וכאשר נבצר מכח איש להמציא עזרה לאובדים, היה להם הדבר הזה לנחמה בצרתם, בהביטם אל צער האיש, אשר למענו חרפו את נפשותיהם, כי כל אחד מהם שמע את צעקת הקיסר וראה אותו קופץ בבהלה ומדבר על לב האנשים אשר מסביב להמציא רוחה לאחיהם ככל אשר יש לאל־ידם. ולשמע צעקות הקיסר ולמראה יגון נפשו מת כל אחד ברצון, כי היה הדבר בעיניו כאבל נהדר על מותו. ואחדים נצלו ממות־שרפה, בהסוגם אל קיר האולם הרחב. אולם היהודים שתו עליהם סביב, וזמן רב עמדו הרומאים הנפצעים על־נפשם עד אשר נהרגו אחד אחד.

ב. לאחרונה כרע למות עלם אחד ושמו לונגוס, ומותו כאלו שפך הדר על המקרה הנורא הזה, כי הוא היה הגבור בכל האובדים ההם, אשר כלם היו ראוים לשם־תהלה. גם היהודים השתוממו על חסן כחו, וכאשר נבצר מהם להמיתו בדרך אחרת, קראו אליו לרדת אליהם לשלום. אולם ממחנה הרומאים קרא אליו אחיו קורנליוס קול גדול, כי לא יעשה כדבר הזה לנבל את כבוד משפחתו ולעטות קלון על צבא הרומאים. הוא שמע לדברי אחיו ולעיני שתי המערכות שלף את חרבו ונפל עליה. ומאנשי־הצבא, אשר סבבה אותם האש, נצל ממות איש אחד ושמו ארטוריוס א) בערמתו, כי צעק בקול גדול אל חברו היושב עמו יחד באהל במחנה הרומאים, והוא אחד אנשי־הצבא ושמו לוציוס, לאמר: „אני אשים אותך ליורש כל רכושי, אם תגש הנה לקבל אותי [בנפלי]". לוציוס מהר אל המקום לקבל אותו ברצון, וארטוריוס קפץ אליו ונשאר חי, אולם חברו נלחץ מכבד משאו אל מרצפת־האבנים ונפשו יצאה מיד. אחרי הפרענות הזאת נפל לב הרומאים עליהם. ואף כי לא מצאו תנחומים בעת ההיא, הנה היה להם האסון להועיל, כי למד אותם להזהר מפני נכלי היהודים, אשר הרבו להרע להם, כי לא ידעו אנשי־הצבא את המקום ולא תכנו את רוח האנשים [הנלחמים בהם]. והאולם נשרף עד ל„מגדל יוחנן", הוא אשר הקים אותו יוחנן [בן לוי] בעת אשר נלחם בשמעון מעל לשער היוצא אל לשכת־הגזית. ואת החלק הנשאר הרסו היהודים אחרי אשר נפלו כל הרומאים העולים. וביום השני שרפו הרומאים גם את אולם־הצפון כלו עד אולם־המזרח, אשר חברו יחד בקרן הבנויה

א) בהוצאת ניזה; בהוצאה הישנה: ס״טוריוס.

מעל לנחל קדרון, מקום נורא בעמקו. אלה הדברים נעשו מסבוב לבית־המקדש בימים ההם.

ג. ומהאנשים הגוֹעים מרעב בקרב העיר מת המון רב לאין־מספר אחרי מצוקות וצרות, אשר עָצמו מִסַּפֵּר. כי בכל בית קמה מלחמה לעת נראה שם צֵל דבר אשר יֵאָכל. והאוהבים נִצוּ יחדו בזרוע וטרפו איש מידי אחיו את הפרורים הדלים, למען החיות את נפשם. גם בגוֹעים לא האמין איש, אשר אין להם כֹּל, והשודדים התנפלו על הגוססים ובדקו בהם, פן טמן איש בכנף־בגדו דבר־מאכל והוליך אותם שולל בהתחפשו כנוטה למות. מגדל הרעב פערו האנשים את פיהם ככלבים שוטים, וכשכורים מתהוללים בסבאם נפצו את הדלתות, ובאבוד מהם כל עצה פרצו בבית אחד שתים או שלש פעמים. המחסור אֶלצם לשום כל דבר בין שִׁניהם, והם אספו את הדברים, אשר בחלו בהם גם החיות הטמאות, ולא נמנעו ללעסם ולבלעם. לאחרונה לא משכו את ידיהם גם מהחגורות ונעלי־העור הישנות, אף קרעו את העורות מעל המגנים ולעסו אותם. מאכל אלה היה שארית חציר יבש, ואלה אספו גידים ומכרו את המדה הקטנה בארבעה אתיקים (דרכמונים). ולמה לי עוד לפרט את כל הדברים שאין בהם רוח־חיים, אשר לא בושו היהודים לאכלם בתגרת הרעב? רק אגֵלה מעשה אחד, אשר לא נשמע כמוהו בדברי ימי היונים והנכרים, דבר, אשר יסמר שערות ראש המסַפר, והשומע לא ירצה להאמין לו, ואני לא באתי להתהדר בסִפְּרי מעשים זרים לדורות הבאים, ומה נעים היה לי לפסוח על המעשה הנורא הזה, לולא נמצאו עֵדים אין־מספר על אמתת הדבר, וגם לא רציתי להיות כפוי־טובה לעיר־אבותי בהסתירי דבר מכל הנוראות אשר מצאוה.

ד. אשה אחת מארץ עבר־הירדן היתה [בירושלים] ושמה מַרְיָה בת־אלעזר מכפר בֵּית־אֵזוֹב א), בת משפחה נדיבה ועשירה. עם יתר המון הפליטים באה גם היא אל ירושלים ושם נסגרה במצור. העריצים גזלו ממנה את כל רכושה, אשר הביאה אִתה מעבר־הירדן אל העיר, ואת שארית אוצרותיה ואת הצֵדה, אשר השכילה להכין לה, היו חומסים ממנה חברי העריצים, אשר פרצו אל ביתה מדי יום ביומו. והאשה מלאה חֵמה עזה וכפעם בפעם חֵרפה וקִללה את השודדים, כי אמרה להרגיזם, למען יקחו את נפשה. אולם אף כי הרבתה להרעימם תמיד, לא חמל עליה איש לשום קץ לחייה, וכבר נלאתה להכין טרף לזרים, כי לא נמצא עוד לחם בכל פנות העיר, ומפני זלעפות הרעב חמרמרו מעיה ויבש לשַׁדָּה, ומצוקות הרעב הוסיפו עוד להצית אש באפה, ובעת הצרה הזאת שמעה לקול זעמה לשַׁכח רחמי אם ולקחה את

א) המחבר כותב „בית־אזובא" ומתרגם את הוראת השם ליונית.

ילדה — והוא היה יונק־שדים — וקראה אליו: „הוי עולל אֻמלל! למי ולמה אשמור עליך הפעם? הנה השונא עומד מחוץ, והרעב וריב־האחים משַׁכְּלים מבית. הן בית־עבדים הוא נחלתנו בידי הרומאים, אם גם תהיה לנו נפשנו לשלל, והרעב ישית לנו קציר בטרם נעבד את אלה, והמורדים קשים לנו משני השפטים האלה יחד. מות! היֶה לבָרות לאמך ולרוח רעה לעריצים, וגם למשל ולשנינה בפי החיים, כי רק הדבר הזה נשאר למַלא את סאת יסורי היהודים.״ לדברים האלה המיתה את בנה ואחרי זאת צלתה אותו ואכלה את מחציתו, ואת הנשאר הניחה למשמרת. המורדים מהרו לבוא אל ביתה, כאשר עלה באפם ריח זבח הרצח הזה, ואֵימו עליה, כי ישחטו אותה מיד, אם לא תַראה להם את הטבח אשר הכינה. היא קראה אליהם: „עוד השארתי לכם מנה יפה!״ וגלתה לפניהם את שארית בשַׂר עוללה. פלצות אחזה את בשר האנשים, עד אשר לא יכלו למוש ממקומם ועיניהם חשכו מראות, והאשה הוסיפה לדבר: „הן לי הילד הזה, בשר מבשרי הוא, פרי בטני! אכלו — הלא אכלתי גם אני, אל יֵרך לבבכם מלב אשה ואל תוסיפו רחמים מרחמי אם, ואם את האלהים אתם יראים ובעוט תבעטו בזבחי, — ראו, כי כבר אכלתי מבשרו וגם הנשאר יהיה לי לאכלה״. לדברים האלה יצאו האנשים מן הבית אחוזי חלחלה, כי מרֹך־לבם לא נתן אותם לעשות את הדבר הזה לבדו, ועל־כן השאירו את המזון לאם השכולה. ושֵׁמע המעשה הזה פשט בכל העיר, וחזון־הבלהות לא מש מעיני איש ואיש, כאֵלו ידיו עשו את הדבר. ומני אז התחזקו הרעבים בכל תֹקף לשים קץ לחייהם ושִׁבחו את המאֻשרים, אשר נאספו אל עמם בטרם שמעו או ראו נוראות כאלה.

ה. המאורע הזה נודע במהרה במחנה הרומאים. אלה לא רצו להאמין לדברי השמועה, ואלה נדו לאמללים, אך רבים הוסיפו עוד לשנא את היהודים לדבר הזה. והקיסר הצטדק על המעשה לפני אלהים באמרו: „הנה דברתי שלום אל היהודים והבטחתי אותם לשמור את חֵרותם ולסלוח לכל מעשי זדונם, אולם הם בחרו במריבה תחת ברית־אחים ובמלחמה תחת שלום [עם השונא] ובכרו את הרעב על השבע והשלוה, וידיהם החלו לשלח אש בבית־מקדשם, אשר שמרנו על כבודו אנחנו. על־כן נאים להם מאכלים כאלה. אולם אני אכסה עתה על תועבות רצח הבן הזה בחרבות העיר ולא אתן לשמש הסובב את כל העולם להשקיף על עיר, אשר האֵמות אוכלות בה את בשר בניהן. ואמנם הלוחם הזה נאה יותר לאָבות, הממאנים להתפרק את נשקם אחרי צרות רבות כאלה״. בדברו זאת חשב טיטוס על היאוש הנורא של אנשי ירושלים, וכי אנשים, אשר מצאו אותם כל המצוקות האלה, לא יוסיפו לקחת מוסר, אחרי אשר לא שמו את הדבר אל לבם בעוד מועד, בטרם באה עליהם הרעה הגדולה.

פרק רביעי

אחרי תם מעשה הסוללות הקריבו הרומאים את הכרים אל החומה ולא הצליחו. טיטוס צוה לשלח את שערי המקדש באש. בזמן קצר נשרף הבית נגד רצון טיטוס.

א. וכאשר כלו שני הלגיונות לשפוך את הסוללות, צוה טיטוס ביום השמיני לחדש לוֹאוֹס (אב) להקריב את אילי־הברזל אל האכסדרה המערבית אשר למקדש הפנימי א) (לעזרה). עוד לפני זה נגחה החזקה בכל מכונות־הרעש ששה ימים ב) את החומה ולא הצליחה במעשיה, כי גם ממנה וגם מחברותיה עצמו האבנים הגדולות והדבק החזק ביניהן. אחדים מצבא הרומאים חתרו תחת שער־הצפון ואחרי עמל רב הוציאו את האבנים הראשונות, אולם נעצרו על־ידי האבנים אשר מאחוריהן והשער נשאר על מכונו, עד אשר נכזבה תקות הרומאים למצא חפצם במכונות ובכלי־המעדר, והקריבו את סלמותיהם אל האולמים. והיהודים לא עמדו להם לשטן במעשם זה וחפו עד עלות הרומאים למעלה, ואז התנגחו אתם והדפום והשליכום למטה אחורנית, פגשו אותם והמיתום, אף הכו בחרבותיהם רבים מן הרומאים. הקופצים מן הסלמות, בטרם הספיקו עוד להתכסות במגניהם, והרסו סלמות אחדים מלאים אנשי־צבא, בהפכם אותם ממעלה, והכינו לעומדים עליהם מטבח גדול. ונושאי־הנשרים נלחמו בחזק־יד להגן עליהם, כי לחרפה נוראה נחשב ביניהם, אשר יגזול האויב אותם, אך לאחרונה לכדו היהודים גם את הנשרים והשמידו את כל העולים. והנשארים ראו את המגפה, אשר היתה באחיהם, ויראו ושבו לאחור. מן הרומאים לא נפל אף אחד, בטרם עשה ככל אשר מצאה ידו, ומן המורדים הפליאו גבורה עוד הפעם הגבורים, אשר עשו להם שם בקרבות הראשונים, ועוד נוסף עליהם אלעזר בן אחי שמעון העריץ. כראות טיטוס, כי חמלתו על מקדשי נכרים הביאה רעה על אנשי־צבאו, צוה לשלח את השער (של המקדש, העזרה) באש.

ב. ובעת ההיא נפלו אל טיטוס חנן איש אַמָאוס, הוא אחד מנושאי כלי שמעון, אשר הִרבה לשפוך דם מחבריו, וארכֶלָאוס בן מַגַדֶת ג). הם קוו

א) כן בהוצאה הישנה. אצל ניזה: המקדש החיצון; ועין בהערות.

ב) פסוק קשה. המתרגם האשכנזי קוהוט הציע לתרגם: לפני (אומן) הסוללות האלה נגחה החזקה בכל מכונות־הרעש מן הבקר את החומה (במקום ἐξ הוא קורא ἐξ.

ג) למעלה (ספר ה, יג, א). נכתב חנן בן מגדת, וכנראה היה ארכלאוס אחיו.

למצא חנינה לפניו, כי ברחו אליו אחרי נצחון היהודים. טיטוס כעס על ערמת האנשים האלה וגם שמע על־דבר מעשיהם האכזרים, אשר עשו לבני־עמם, ונפשו אִוְתָה להמית את שניהם, באמרו, כי באו אליו בעת דחקם ולא ברוח נכונה, וגם אינם ראוים לחנינה, אחרי אשר התמלטו מתוך עירם, כשכבר עלתה על המוקד מרע מעלליהם. בכל־זאת שמר טיטוס את אמונתו וכבש את כעסו ושלח את האנשים לחפשי, אם כי לא נהג בהם כמעשהו עם יתר הבורחים. וכבר הגישו אנשי־הצבא את האש אל השערים. וכאשר נמס הכסף אחזה האש את חלקי העץ, ומשם יצאה להבה גדולה אל האולמים. וכראות היהודים את האש אשר מסביב להם, כשל כחם ונפל לבם עליהם ופלצות נוראה אחזה אותם, ולא עצר איש כח לעמוד על נפשו ולכבות את הלהב, כי כֻּלם עמדו נדהמים והביטו אל הבערה. אולם גם בעצם יגונם למראה האולמים הנשרפים, לא לקחו המורדים מוסר להציל את שארית מקדשם, ועוד התלקחה חמתם ברומאים, כאִלו כבר היה גם ההיכל למאכלת־אש. והאש להטה את האולמים כל היום ההוא וכל הלילה אחריו, כי הרומאים עצרו כח להצית את האולמים באש רק אחד אחד ולא את כֻּלם יחד.

ג. וביום השני צוה טיטוס על חלק מאנשי חילו לכבות את האש ולַיֵּשר מסלה רחבה על־יד השערים ללגיונות, ואחרי זאת הקהיל אליו את שרי־צבאותיו. ששת גדולי־השרים נאספו יחד והם טִבֶּריוס אלכסנדרוס מפקד כל הצבא, וסֶקסטוס צַרַאליס ראש הלגיון החמישי, וְלַרַציוס לֶפִידוס ראש הלגיון העשירי, וטיטוס פְּרִיגיוס ראש הלגיון החמשה־עשר, ופרונטון לִיטֶרְנִיוס א) ראש מחנה שני הלגיונות אשר מאלכסנדריה ב), ומַרקוס אנטוניוס יוליָנוס נציב ארץ יהודה ג), ויחד אִתם נקהלו גם יתר הנציבים ושרי־האלפים, וטיטוס נועץ אִתם בדבר ההיכל. אלה יָעצו לעשות בו ככל חֹמר משפט המלחמה, כי לא יחדלו היהודים ממחשבות־מרד כל העת אשר יהיה ההיכל על מכונו, הוא המקום, אשר אליו הם מתאספים מכל עברים. ואלה יעצו להציל את בית־המקדש, אם יעזבו אותו היהודים ולא יוסיפו להניח בו את כלי־נשקם, ולשרוף אותו רק כאשר יעלו עליו היהודים לעשות משם מלחמה, כי

א) בהוצאת גיזה: הֶשֶׁריוס.

ב) למעלה (ספר ה, א, ו) מבאר, כי רק אלפים איש באו עם טיטוס מאלכסנדריה, ומזה מבאר, כי כאן „שני הלגיונות" (כך כתוב במקור) הם גוזמה. ראש הלגיון הי"ב לא השתתף במועצה, כי בכלל היה הלגיון הזה נזוף מזמן מפלתו תחת פקדת צֶסטיוס.

ג) כנראה, הנציב של כל הארץ הנכבשה בעת המצור על ירושלים, הוא מרקוס אנטוניוס יולינוס, שכתב ספר תולדות המלחמה עם היהודים, והסופרים הרומאים המאחרים השתמשו בו.

בעשותם זאת, יהֻפך למבצר־אויב ולא יוסיף עוד להיות בית־אלהים, ולא על הרומאים יפול האשם הזה, כי־אם על היהודים, אשר אִלצו אותם לעשות את הדבר. אולם טיטוס גלה את דעתו, כי לא יאות לקחת נקמה מהבית הזה, אשר אין בו רוח־חיים, על חטאות אדם ולהשחית באש את הבנין הנהדר, אם גם יעלו אליו היהודים להלחם משם, כי הדבר הזה יהיה נזק הרומאים, ואם ישאר ההיכל על מכונו, יתנוסס כאבן־נזר בכתר־מלכותם. דברי טיטוס נתנו אֹמץ בלב פרונטון ואלכסנדרוס וצֵרַאליס, והם הסכימו לדעתו. אחרי זאת שלח טיטוס מעליו את הנאספים וצוה על שרי־החילים לתת לאנשי־הצבא להִנָּפֵש ולהחליף כֹּח למלחמה העתידה, ואל בחורי הגדודים אמר לבקוע דרך בין החֻרבות ולכבות את האש.

ד. ביום ההוא תקפה הבהלה על היהודים ולא מצאו בנפשם כֹּח להלחם. אולם למחרת היום אספו את כל חילם והתאזרו עֹז והגיחו בשתי שעות ביום דרך שער הקדים אל הרומאים, השומרים על חצר בית־ה׳ החיצונה. והשומרים קִדמו את פני המגיחים ביד חזקה וסוככו על עצמם במגִניהם אל עבר פניהם והתלכדו יחד במערכה, עד אשר דָמו לחומת־עֹז. ובכל־זאת נגלה הדבר, כי לא יוכלו להחזיק מעמד זמן רב וכשול יכשלו לפני המון צריהם ועֹז קנאתם. אבל הקיסר, אשר הביט אל המלחמה מראש הבירה, לא נתן את מערכותיו למוט ומהר לבוא לעזרה בראש בחורי הרוכבים. היהודים לא עצרו כֹּח לשאת את תנופת יַד הרוכבים, וכאשר נפלו מהם העומדים בשורות הראשונות, פנו הנשארים עֹרף. אולם כאשר אמרו הרומאים לשוב מן המערכה, חזרו אליהם להצר את צעדיהם, ואז הפכו גם הרומאים את פניהם ועוד הפעם נמלטו היהודים על נפשם. ובחמש שעות ביום נלחצו היהודים אל חצר בית־ה׳ הפנימית ונסגרו שם.

ה. וטיטוס שב אל הבירה והחליט להשתער ממחרת היום כעלות השחר על ההיכל בראש כל חילו ולכבשו. אולם האלהים כבר גזר מימים ראשונים לתת את היכלו למאכלת־אש והנה בא יום־הדין לקץ העתים, הוא היום העשירי לחֹדש לוּאוֹס (אב), אשר בו נשרף גם בית־המקדש הראשון בידי מלך בבל. ומידי היהודים יצאה האש לראשונה ומעִמָּם היתה הסִבה. כי אחרי שוב טיטוס ממקום המלחמה, שאפו המורדים רוח מעט ויצאו עוד הפעם להַצוֹת ברומאים. שומרי ההיכל התנגחו עם השונאים המכַבים את הבערה (בחצר בית ה׳ הפנימית), ואלה הניסו את היהודים ורדפו אחריהם עד ההיכל. ואחד אנשי־הצבא לא חכה לפקֻדת המצביא ולא נבהל מהמעשה הנורא אשר אמר לעשות, כאִלו צִוָּה למלא את הדבר מפי הגבורה, ותפש בידו לפיד בוער מתוך האש, ואחד מחברי האיש הרים אותו למעלה, והוא שלח את האש אל חלון־הזהב, אשר בקרבתו היה המבוא מצד צפון אל הלשכות

הסובבות את ההיכל. וכאשר התלקחה הלהבה, הרימו היהודים קול צעקה נוראה, בהפירם את גחל האסון, ומהרו מכל עברים לעצור בעד האש ולא חסו על חייהם ולא חמלו על כחותיהם, בראות עינם באבדן מקדשם ובית־חייהם, אשר למענו שמרו את נפשותיהם.

ו. ואיש אחד רץ לבשר את הדבר לטיטוס, אשר נח באהלו מעמל המלחמה. הקיסר קפץ כמו־שהוא מעל משכבו ומהר במרוצה אל ההיכל לעצור את האש, ואחריו הלכו כל שרי־הצבא, ואחריהם הלגיונות, אשר חרדו מרבצם. וצעקה נוראה וקול שאון גדול עלו למרום, כאשר התנועע החיל הרב והעצום הזה בלא סדרים. והקיסר נשא את קולו והרים את יד־ימינו לתת אות לנלחמים, כי יכבו את האש, אולם שומע לא היה לו, כי לצעקה הנוראה צללו אזני אנשי־הצבא ולא שמו לב לאות, אשר נתן להם בידו, כי תקפה על אלה סערת המלחמה ועל אלה — קנאת הנקמה. וגם דברי־תוכחה, וגם דברי־אימים לא יכלו לעצור בעד רוח הלגיונות בהרסם אל ההיכל, כי זעמם ועברתם הלכו לפניהם, והם נדחקו במבואי בית־המקדש, ורבים נרמסו ברגלי חבריהם, ורבים נפלו בתוך חרבות האולמים הלוהטות והעשנות, ותלאות המנצחים מצאו גם אותם. וכאשר קרבו אנשי־הצבא אל ההיכל, הכבידו אזניהם משמוע את מצוות הקיסר וקראו אל העומדים לפניהם להוסיף עוד אש על המוקד. והמורדים נואשו מתקותם להציל את המקדש, בראותם את חרב המות מקיפה אותם מעברים, ופנו ערף לפני האויב. ומרבית הנמצאים בהיכל היו בני העם, אנשים רפי כח, בלי נשק בידם, והרומאים שחטו מהם את כל הבא לידם. ומסביב למזבח נערם המון חללים ועל מעלות ההיכל נגרו נחלי דם, וגויות הנשחטים למעלה התגלגלו מהן.

ז. וכראות הקיסר, כי אין לאל־ידו לכבוש את כעס אנשי־צבאו המתהוללים והאש מוסיפה לאכול סביב, בא עם שרי צבאותיו אל הבית לפני ולפנים והביט אל דביר ההיכל ואל כל אשר בו וראה, כי גדול הרבה הדר בית־המקדש מן השמועה אשר בפי הנכרים, ובצדק מתגאים בו היהודים ומרבים בשבחו. בראותו, כי לא נגעה עוד הלהבה עד ההיכל לפנים, רק אכלה את הלשכות הסובבות אותו לבד, עלתה בלבו מחשבה נכונה, כי עוד יוכל להציל את הבנין, ומהר החוצה ונסה בעצמו לדבר על לב אנשי־הצבא, כי יכבו את האש, וצוה את לברליוס שר־המאה, מנושאי־הרמחים השומרים לראשו, לחבוט במקלות את הממרים לקולו ולגרשם. אולם חמת אנשי־הצבא ושנאתם ליהודים גברו על הכבוד, אשר כבדו את הקיסר, וגם על יראת הענש מידו, ורוח קנאתם במלחמה לא ידעה מעצור. רבים נמשכו אחרי תאות בצעם, באמרם בלבם, כי היכל הבית מלא אוצרות מפה אל פה, אחרי ראותם אותו מחוץ, והנה הוא מצפה זהב כלו מסביב. וכאשר יצא הקיסר

לבצור את רוח אנשי־הצבא, מהר איש אחד מאחריו להניח אש במחשך בין צירי השער. ובהַרָאות הלהבה פתאם גם בבית מבפנים, נסוגו הקיסר ושרי־הצבא, ואיש לא עצר עוד את העומדים מחוץ להוסיף אש על הלהבה. ככה היה בית־המקדש למאכלת אש על אף הקיסר ועל חמתו.

ה. מי האיש אשר לא יַרבה להָמֵר על חרבן הבית הזה, הוא הנפלא מכל הבנינים, אשר ראו עינינו ואשר שמעו מהם אזנינו, והנעלה מכֻלם בגדלו ובהדרו ובתפארתו לכל חלקיו וגם במהלל כבוד קדשתו? אך דבר אחד יהיה לו לנחמה גדולה, בשומו אל לבו, כי מקרה אחד לכל אשר בן רוח־חיים וגם לבנינים [הנהדרים] ולמקומות [הקדושים], וכֻלם לא יִמָּלטו מפני הגזרה אשר יצאה עליהם א). ומי לא ישתומם על מועד החרבן הָנכון לתקופת הזמנים? כי קץ הבית השני שמר — כאשר אמרתי למעלה — את החֹדש ואת היום, אשר בו נשרף הבית הראשון בידי הבבלים. ולמן בנין הבית הראשון — הוא הבית, אשר הקים המלך שלֹמה — עד חרבן הבית בימינו, אשר היה בשנה השנית למלכות אספסינוס, מלאו אלף ומאה ושלשים שנה ושבעה ירחים וחמשה־עשר יום. ומבנין הבית השני, הוא מעשה ידי הנביא חגי בשנה השניה למלכות כֹּרש, עד חרבנו בידי אספסינוס נשלמו שש מאות ותשע ושלשים שנה וארבעים וחמשה יום ב).

פרק חמישי

צרות היהודים הנשרפים בבית־המקדש. על נביא־השקר ועל האותות, אשר בשרו את האסון מכבר.

א. ובעת אשר בער ההיכל באש, גזלו הרומאים כל דבר הבא לידם וערכו מטבח נורא לכל היהודים אשר פגעו בהם, ולא חמלו על עולים ומלאי־ימים ולא הדרו פני שרי־קֹדש, כי־אם המיתו זקנים ועוללים, הדיוטות וכהנים יחד, וחרב האויב אכלה את כל משפחות העם מסביב, וגם המבקשים חנינה וגם העומדים על נפשם נשחטו בלא חמלה; וקול משק הלהבה העולה למרום התערב בקול אנקת החללים, ומפני גבה הר־הבית וגֹדל הבנין הלוהט באש נדמה לעין רואה, כי כל העיר בוערת. ואיש לא יוכל לשער בנפשו דבר נורא ואֵים מקול הצעקות במעמד ההוא. כי קול תרועת הלגיונות

א) ביונית: הֵימַרְמֵנֵי (היא מֵיָרָה)=הגורל, מנת היקום, שעל־פי המִתולוגיה היונית גם האֱלים לא יִמָּלטו ממנה.

ב) המספרים אינם מדֻיקים ומקור החשבון לא נודע, ועין בהערות.

הרומאים השוטפים ואנקות המורדים, אשר הקיפו אותם האש וחרבות השונאים, ויללת העם העזוב העומד מלמעלה, אשר נדחף בבהלה אל תוך האויבים לקראת המות, ונאקות השבר — כל אלה חִברו יחד. ולקול הצעקות העולות מהר־הבית ענתה צעקת העם אשר בעיר, כי אנשים רבים, אשר כִּלה הרעב את כֹּחם ולשונם דבקה אל חִכָּם, ראו את האש אשר בבית־המקדש ומצאו כֹּח בנפשם לקשור מספד־תמרורים וגם להרים קול צעקה. והֵד הרמה אשר מעבר לנחל א) וההרים שמסביב לעיר חִזק את הצעקה הנוראה, אולם הכאב היה גדול ונורא מכל הצעקות האלה יחד. לעין הרואה נדמה, כי הר־הבית בוער כֻּלו מתחתית שרשיו, כי מכל פנותיו יצאו להבות־אש. אולם נחלי־הדם גברו עוד על להבות־האש, ומספר הנשחטים היה רב ועצום ממספר שוחטיהם, ובכל מקום לא גראתה־האדמה תחת מכסה החללים, ואנשי־הצבא דרכו על תלי פגרים ברדפם אחרי הבורחים. בעמל רב הדפו השודדים את הרומאים ונמלטו אל חצר בית ה׳ החיצונה, ומשם אל תוך העיר, ושרידי העם ברחו אל האולם החיצון. ואחדים מן הכֹּהנים הוציאו לראשונה את השפודים ב) אשר על גג ההיכל עם קרקעיותיהם העשויות עופרת והשליכו אותם אל הרומאים, וכאשר לא היה שכר לפעלם זה והאש התנשאה למרום והגיעה עדיהם, עלו על קיר ההיכל הרחב שמונה אמות ונשארו שם. ושני טובי הכֹּהנים ראו לפניהם שני דרכים — לעבור אל הרומאים ולהציל את נפשם, או להשאר למעלה עד אשר ימצא אותם גורל הנשארים, ובחרו להפיל את עצמם אל תוך האש ולהשרף יחד עם ההיכל. אלה היו מאיר בן בִּלְגָה ויוסף בן דִּלָיָה ג).

ב. והרומאים חשבו, כי למותר הוא לרחם על הבנינים אשר מסביב אחרי שרפת ההיכל, והעבירו את הכל באש: את שרידי האולמים ואת השערים — מלבד שנַים, הם אחד משערי המזרח ושער הדרום, וגם את השערים האלה הרסו לאחר זמן. הם שרפו גם את לשכות בית־האוצר, אשר נמצא שם המון כסף לאין־מספר ובגדים וכלי־חפץ, אשר לא ימָנו מרֹב. בקצרה, שם נערם כל עֹשר היהודים, כי הניחו שם העשירים את כל כבוד ביתם. משם עברו הרומאים אל האולם הנשאר בחצר בית ה׳ החיצונה,

---

א) במקור: אשר מארץ־העֵבר (פרַיה), וזהו שם עבר־הירדן ביונית. אך קשה לחשוב, כי כתב המחבר גוזמה כזו, ומפני זה יש מתרגמים מעבר [הנחל]=מעבר לקדרון.

ב) הם הנקראים במשנה „כלה עורב״ — הנטועים על הגג, כדי לגרש משם את העופות המזהמים (לעיל, ספר ה, ה, ו).

ג) בלגה ודליה הם שמות שני משמרות־כהֻנה, החמשה־עשר והשלשה־ועשרים (דברי הימים־א, כ״ד, י״ד, י״ח).

ושמה נמלטו מבני־העם נשים וילדים ועֵרב רב כששת אלפים נפש. ואנשי־הצבא לא חכו עד אשר יוציא הקיסר את משפט השרידים ושרי־החילים יתנו להם פקדה, כי־אם מהרו אל האולם בחמת־נקם ושִלחו בו אש. הקופצים מתוך האש [נפצו את עצמותיהם ו]מתו והנשארים נשרפו חיים ואיש לא נִצל מהם. נביא־שקר אחד השיא מות על האנשים: הוא קם ביום ההוא והעביר קול בין יושבי העיר, כי האלהים מצוה לעלות אל המקדש ולקבל את אותות הישועה. והנה נביאים רבים נשלחו בימים ההם בידי העריצים אל העם לחַזק את לבו ולהודיעו, כי עוד מעט תבוא ישועת אלהים, למען ימעט מספר הבורחים הנופלים אל הרומאים, וגם האנשים, אשר לא יפחדו מאימת השומרים [על מוצאי העיר], יתעוררו להשאר בעיר בתקותם זאת. בעת צרה מאמין האדם לכל דבר על־נקלה, ובבוא אליו נוֹכל להבטיח לו רֶוַח ופדות ממצוקותיו הקשות, יהָפך הסובל לעבד נרצע לתקוותיו.

ג. כדברים האלה דברו מתעים נוכלים, בנשאם את שם אלהים לשוא, והוליכו את העם האמלל שולל, כי נפתה אחרי דבריהם ולא שם את לבו לכל האותות והמופתים המבשרים לו את החרבן בעתיד ולא האמין בהם. ככה עמדו היהודים כהלומי־רעם, אשר טחו עיניהם מראות וטפש לבם מהבין, ולא הקשיבו לאותות אלהים, ואלה היו האותות: האחד, כי נראה ממעל לעיר כוכב במרום, אשר היה לו מראה חרב, וגם דָרַך כוכב תועה א) בשמים ולא מש משם שנה שלמה. והשני, כי בהתאסף עולי־רגלים לחג את חג־המצות, עוד לפני המרד ותנועת המלחמה, ביום השמיני לחדש קסַנתיקוס (ניסן) ב), עלה בתשע שעות בלילה אור גדול והגיה את המזבח ואת ההיכל, עד אשר נראו כמו בעצם יום בהיר; והמראה הזה ארך חצי שעה. והנה בעיני האנשים, אשר לא למדו חכמה, נראה, כי הדבר הזה הוא סִמן טוב. אולם המבינים בכתבי־הקדש דרשו מיד את הדבר על המעשים אשר היו אחר זמן. ולמועד החג ההוא המליטה פרה אחת עגל, כאשר הוליך אותה איש ג) לשחוט אותה לקרבן בתוך חצר בית ה׳. וגם שער הקדים להיכל לפנים, אשר היה עשוי כֻלו נחֹשת ד) וכבד מאד, עד כי בעמל רב מצאה יד עשרים איש לסגרו בערב, ואשר נשען במסגרותיו על קורות מצֻפות ברזל ועל בריחים נעוצים עמֹק אל הסף העשוי כֻלו אבן אחת — נראה פתאם

א) ביונית: קומֶיטיס.

ב) קשה להשוב, כי כבר בשמיני לניסן נאספו עולי־הרגלים לחֹג את חג־המצות, ונראה, כי הכונה היא: זמן קרוב לפני חג המצות, שבו עלו לרגל.

ג) בהוצאה הישנה: כאשר הוליך אותה הכֹהן הגדול. וגרסת ניזה עִקר.

ד) הכַּונה לשער העזרה, הוא שער נִקָנור.

פתוח לרוָחה מאליו בשש שעות בלילה, ושומרי המקדש רצו להודיע את הדבר לפקיד המשמר, והוא עלה למעלה, ורק אחרי עמל רב ועבודה קשה עלה בידו לסגור את השער. וגם בדבר הזה ראו ההדיוטות אות לטובה, כי יפתח להם האלהים את שערי הברכה. אולם המשכילים הבינו, כי חלפה פתאם שלות ההיכל, והשער הסגור נפתח למען האויב, והודיעו, כי האות הזה הוא מופת גלוי לחרבן. לא עברו ימים רבים אחרי חג־המצות ההוא, והנה נראה בעשרים ואחד לחדש ארטֶמיסיוס (אִיָר) מראה אלהים, אשר לא יאמן כי יסָפר. אמנם לספור־בדים יִראה בעיני רבים הדבר אשר אספר, לולא היו עדי־ראיה להצדיק את דברי, וגם הפרענות הבאה מִלאה אחרי המופת הגדול. וזה הדבר: לפני בוא השמש נראו במרום בכל הארץ כדמות מרכבות־מלחמה ומערכות אנשי־צבא מזֻינים, המפלסים להם דרך בין העבים ומקיפים את הערים מסביב, ובעת החג הנקרא בשם יום החמשים (חג השבועות) עלו הכהנים בלילה אל חצר בית ה׳ הפנימית לשרת בעבודת הקדש כחֹק, וספרו, כי שמעו קול רעש ואחרי־כן קול המון רב: „נסעה ונלכה מזה" (נעברה מזה). ועוד דבר נורא מזה: ארבע שנים לפני המלחמה, בעוד נמצאה ירושלים בשלוָתה והתענגה על רֹב טובה, בא אכר הדיוט אחד ושמו ישוע בן חנניה א) אל העיר למועד החג, אשר בו חֹק לכל היהודים להקים סֻכות לכבוד אלהים, והחל פתאם לקרא בקול רם בחצר בית ה׳: „קול ממזרח, קול ממערב, קול מארבע רוחות. קול על ירושלים וההיכל, קול על חתן וכלה, קול על כל העם". ואת הדברים האלה הוסיף לקרא ביום ובלילה בסבבו בכל רחובות העיר. ואחדים משועי העם קצפו עליו בדבר הקללות האלה ותפשו את האיש והרבו להכותו וליסרהו. אולם הוא לא הרים את קולו לבקש על נפשו ולהשיב דבר למַכִּיו, ולא חדל להשמיע את הקריאה אשר קרא. וראשי העם חשבו לצדק, כי רוח אלהים נמצאה באיש הזה והוליכו אותו אל נציב הרומאים, והוא צוה לדוש את בשרו בשוטים, עד אשר נחשפו עצמותיו. אולם האיש לא בקש רחמים ולא הזיל דמעות, ובשארית כֹחו הרים קול יללה לכל מכה ומכה: „הוי, הוי, ירושלים!" וכאשר שאל אותו אלבינוס — כי הוא היה הנציב בימים ההם — מי הוא ואֵי מִזה בא, ועל מה ולמה הוא קורא את הקריאה הזאת, לא ענה על אחת משאלותיו ולא חדל להוציא מפיו את הנהי על העיר, עד אשר גזר אלבינוס, כי נטרפה עליו דעתו, ושלח אותו לנפשו. וכל העת עד בוא המלחמה לא פנה ישוע אל אחד מיושבי ירושלים, ולא נראה בדַבּרו עם בן־אדם, כי־אם הוציא נהי מפיו ברגש רב, כאִלו התפלל לאלהים, [את המלים:] „הוי, הוי,

---

א) בהוצאה הישנה: ישוע בן חנן.

ירושלים" מדי יום ביומו, ומעולם לא בטא בשפתיו דבר קללה למַכּיו המתעללים בו יום יום, וגם לא ברך את האנשים הנותנים לו לחם לאכול, כי רק מענה אחד נמצא בפיו, והוא המשא הנורא (על ירושלים), ויותר מכל הרבה לצעוק במועדי השנה. ואת הדברים האלה קרא שבע שנים וחמשה חדשים, ולא נחר גרונו, ולא עיף ולא יגע, עד אשר בא מצור ירושלים וראה בעיניו, כי קמו דברי נבואתו, ואז נאלם לנצח. כי פעם אחת סבב בחומה וקרא בקול אים: „הוי, הוי על ירושלים ועל העם ועל ההיכל", ולאחרונה הוסיף: „אוי, אוי גם לי", כי אבן אחת שלוחה מכלי־קלע פגעה בו והמיתה אותו מיד, ובעוד הוא קורא בקול את נבואתו יצאה נפשו.

ד. אם ישים איש אל לבו את הדברים האלה, ימצא, כי עין אלהים פקוחה על האדם, והוא מגלה לבני־אנוש את דרכי הישועה, ורק מסכלותם ומרע מעשיהם הם בוחרים להם דרכי־מות. ככה עשו היהודים את מקדשם רבוע אחרי אשר נהרסה הבירה אף כי נמצא כתוב בספריהם, כי יבוא חרבן העיר וההיכל גם־יחד, כאשר יהיה בית־המקדש רבוע. והדבר, אשר הרבה להעיר את לבם למלחמה הזאת היה גם הוא דבר חזון סתום, אשר נמצא בכתבי־הקדש, כי בימים ההם יקום מארצם איש, אשר ימלוך בכל העולם. הם דרשו את החזון הזה על אחד מאחיהם, ורבים מן החכמים נבוכו בפתרון הנבואה, ולא הבינו, כי היא מראה על מלכות אספסינוס, אשר נקרא לקיסר בארץ יהודה. אפס לא נתן לאדם להמלט מגזר־דינו גם בצפותו אותו מראש. על־כן דרשו היהודים את חלק דברי הנבואה לטובתם, ולשאריתם לא שמו לב, עד אשר בא חרבן עירם וקצם הרע הוכיח על סכלותם.

פרק ששי

הרומאים העלו את נשריהם אל הר־הבית וקדמו את טיטוס בהדר כבוד. הדברים, אשר קרא טיטוס באוזני היהודים המבקשים רחמים, ומענה היהודים, אשר העיר את חמת טיטוס.

א. אחרי אשר ברחו המורדים אל העיר, והיכל ה' וכל אשר מסביב לו בערו באש, העלו הרומאים את דגליהם (הנשרים, הסמנים) אל מקום המקדש והציגו אותם למול שער הקדים וקראו את טיטוס בתרועת־ברכה למושל מנצח (אימפרטור). ואנשי־הצבא הרבו לגזול ולמלא את ידיהם חמס, עד אשר נמכר בארץ סוריה משקל זהב בחצי המחיר אשר היה לו לפנים. והכהנים אשר על קיר ההיכל החזיקו עוד מעמד, ונער אחד מהם צמא למים והתחנן

אל השומרים הרומאים לתת לו את בריתם, וסִפר להם, כי הוא צמא מאד. השומרים חמלו על הנער הנמצא בצרה ונתנו לו את בריתם שלום, והוא ירד ושתה מן המים וגם נתן אל הכד אשר הביא עמו, והלך לו וברח ועלה למעלה אל אחיו, ואיש מן השומרים לא עצר כֹּח לתפשו, הם חרפו אותו על אשר חִלֵּל את אמונתו, והוא ענה להם, כי לא עבר על הדבר אשר הבטיחם, יען שלא כרת אִתם ברית להשאר אצלם, כי־אם לרדת ולקחת את המים, והנה עיניהם רואות, כי מִלא את שני הדברים באמונה. ואנשי־הצבא, אשר הוליך אותם הנער שולל, השתוממו על ערמתו הרבה, העולה על מדת שָׁניו. וביום החמישי אֵלֵץ הרעב את הכהנים לרדת מעל המקדש, והשומרים הוליכו אותם אל טיטוס. הם בקשו ממנו לתת להם את נפשם לשלל, אך הוא השיבם דבר, כי כבר נסגרו בפניהם שערי הרחמים, יען חָרב ההיכל, אשר למענו היה חומל עליהם למשפט, וגם נאה לכהנים לסוף יחד עם מקדשם. ואחרי־זאת צוה להמיתם.

ב. וכראות העריצים והאנשים אשר אִתם, כי נִגפו במלחמה בכל מקום, וחומת האויב הקיפה עליהם, עד אשר אבד מהם מנוס, שלחו אל טיטוס לקחת עמו דברים. והקיסר, אשר היה אוהב הבריות מתכונתו, אמר בלבו להציל את העיר, וגם אוהביו החזיקו אחרי עצתו. בחשבו, כי יכָּנעו השודדים מפניו הפעם, עמד בקצה המערב לחצר בית ה׳ החיצונה, אשר שם נמצאו השערים הפונים אל לשכת־הגזית, בקרבת הגשר המחבר את הר־הבית לעיר העליונה, והגשר היה בתוֹך בין העריצים ובין הקיסר. ומסביב לכל אחד עמדו אנשיו בהמון רב. היהודים העומדים עם שמעון ויוחנן קוו בכליון־עינים למצא חנינה, והרומאים הסובבים את הקיסר חפו למוצא פי היהודים. טיטוס צוה על אנשי־צבאו לכבוש את כעסם ולבלתי יִרות באויבים, והציג את המליץ (התֶרגמן) לפניו ופתח בדברים לאות, כי הוא המנצח, וכה אמר: „הנה כבר שבעתם את הרעות, אשר מצאו את עיר־אבותיכם, אתם האנשים, אשר לא השיבותם אל לבכם את כל עז חילנו ואת כל רפיון־כֹּחכם, ובקנאה נבערה וברוח־שגעון הבאתם את הקץ על עמכם ועל עירכם ועל מקדשכם. ואמנם הצדק היה לי לכַלות אתכם מעל־פני האדמה, כי למן הימים הראשונים, אשר כבש אתכם פומפיוס בחזק־יד, לא חדלתם ממעשי־מרד, עד אשר יצאתם למלחמה על הרומאים ביד רמה. ובמי בטחתם, כי עשיתם את הדבר הזה? האם בגדל המונכם? הנה חלק מצער מחיל הרומאים הספיק להכריעכם! או בעזרת בני־בריתכם? היש עֵם מחוץ לגבול ממשלתנו, אשר יעלה על לבו לבחור בברית היהודים מברית הרומאים? ואולי נשענתם על כֹּח זרועכם? הן יודעים אתם, כי גם הגרמנים [אדירי הכֹּח] עובדים אותנו, או בעז חומותיכם הבצורות שמתם מַחסכם? האם יש חומה נשגבה ממעוז

ים־אוקינוס, הסוכך על הבריטַנים, אשר נכנעו גם הם לפני חרב הרומאים? או אולי בטחתם באֹמץ־רוחכם ובתחבולות שרי־צבאותיכם? הלא ידעתם, כי גם בני קרת־חדשת כרעו לפנינו. אין זאת, כי העירה אתכם נגד הרומאים אהבת הבריות אשר לרומאים, כי בראשונה נתַנו לכם למשול בארצכם כטוב בעיניכם והקימונו עליכם מלכים מקרב אחיכם, ואחרי־כן שמרנו על חֻקי תורתכם ונתַנו לכם לחיות כאשר עם לבבכם, לא רק בארצכם, כי־אם גם בקרב עמים אחרים, ועוד הוספנו להיטיב עמכם, כי מִלאנו את ידכם להרים תרומה לעבודת אלהיכם ולאסוף נדבות כטוב בעיניכם, ולא יסרנו בדברים את נושאי המתנות ולא עמדנו להם לשטן, למען תַרבּו עשר לרעתנו ובכספנו אנו תתכוננו להלחם בנו. מרֹב טובתנו שמַנתם ובשבע נפשכם בעטתם באנשי־חסדכם וכדרך נחשים, אשר אין להם לחש, תקעתם את עֻקציכם בבשר המתרפקים עליכם. בזיתם את נירון בלבבכם על קלות־דעתו, ותחת אשר שקטתם תחתיכם במחשבות־זדון זמן רב, כדרך המכות והחבלים העצורים בגוף עד אשר יתגלו בבוא עליו תחלואים קשים, הראיתם הפעם את כל יצר לבכם הרע, ולא בושתם לשאת את נפשכם לתקוות גדולות לבלי־חֹק. ואחרי־כן בא אבי אל הארץ הזאת, והוא לא עלה עליכם לעשות בכם שפטים על הדבר אשר עשיתם לצֶסטיוס, כי־אם למען שַחֵר למוסר את אזניכם. כי לוֹ בא להכרית את עמכם, הלא היה עליו למהר ולעקור את שרש הזדון ולהחריב את העיר הזאת מיד, אך הוא לא עשה כזאת, כי־אם השחית את ארץ הגליל ואת סביבותיה, ונתן לכם זמן להִנָּחם על מעשיכם. אולם אהבת־הבריות הזאת היתה בעיניכם לאות רפיון־כֹח, וארך־אפינו חִזק את עזות־לבכם. ואחרי מות נירון עשיתם כמעשה הנבלים, כי בקוֹם מלחמות־אחים בקרבנו הוספתם אֹמץ, וכאשר יצאתי עם אבי אל ארץ מצרים, מצאתם לכם שעת־הפשר להרבות תכונה למלחמה, ולא בושתם להחריד את מנוחת האנשים העולים לכסא־המלוכה, אשר ידעתם בהם, כי היו שרי־צבא אנשי־חסד. ואחרי־כן מצאה כל הַממשלה מחסה בנו, וכל הארצות נחו ושקטו, וגם העמים הנכרים שלחו אלינו מלאכים לברכנו, ורק היהודים לבדם היו לנו לאויבים, ואתם שלחתם את ציריכם מעבר לנהר פרת להקים מרד, והעליתם מצודות חדשות על חומותיכם, ומריבות וקנאת־עריצים ומלחמות־אחים השחיתו בכם, כמשפט לאנשי־בליעל, — ורק להם לבד! — ואחרי־זאת עליתי על העיר הזאת, ואבי נתן בידי פקֻדה נוראה על אפו ועל חמתו. והנה שמעתי, כי העם רוצה להשלים אתנו, ושמחתי, ועוד לפני המלחמה קראתי לכם לשבות מריב, וזמן רב חמלתי על האויבים הנלחמים בי, ונתתי את בריתי לנופלים אלי, ושמרתי אמונים לבורחים, ורחמתי על רבים משבויי־החרב, וענשתי את המתעללים בהם ענֹש קשה, ובלי חמדה הקרבתי את מכונות־המלחמה אל חומותיכם

ועצרתי בעד רוח אנשי־צבאי וחמת־רצחם עליכם כל היום, ואחרי כל נצחון עשיתי כמעשה הַנִּגְּף במלחמה ודברתי אליכם שלום, וכאשר קרבתי אל המקדש, הואלתי עוד הפעם לעזוב את חֻקי המלחמה וקראתי אליכם לרחם על קדשיכם אתם ולהציל את ההיכל למענכם, וגם הבטחתי אתכם להוציאכם בשלום ונשבעתי לכם לפדות את נפשותיכם, וגם נתתי לכם לבחור במקום אחר ולהלחם אתנו משם כטוב בעיניכם. אולם אתם מאסתם את כל דברי, וידיכם שלחו אש בהיכל. ואחרי כל אלה — הוי טמאים נבזים! — באתם כיום הזה לדבר אלי דברים! ומה תוכלו עוד להציל, אחרי אשר אבדו לכם הקדשים האלה? ובמה נחשבה בעיניכם פדות נפשכם אחרי אבדן ההיכל? והן גם עתה עודכם עומדים בכלי־נשקכם, ובהגיע מים עד נפש אינכם רוצים להתנכר ולדבר תחנונים. הוי, עלובים! במי עוד תשימו מבטחכם? עמכם חֵלֶל־חרב, היכלכם — שֵׁמה ושאיה, עירכם — מרמס לרגלי, וביָדי רוחכם ונשמתכם! אולי תחשבו לכם את הדבר לגבורה בלכתכם לקראת המות? אך לא אוסיף לדון עוד ברוח שגעונכם! אם תפרקו את כלי־נשקכם ותסגירו את עצמכם בידי — אתן לכם את נפשכם לשלל, וכבעל־בית ארך־אפים אעשה שפטים באשר אין לו תקנה, ואת הפלֵטה אציל למעני."

ג. לדברים האלה ענו המורדים, כי לא יוכלו לכרות עמו ברית, יען נשבעו לבלתי עשות את הדבר הזה לעולם. ועל־כן בקשו ממנו, כי יתן להם לצאת דרך החומה עם נשיהם ובניהם, למען ילכו להם אל המדבר ויעזבו את העיר בידו. לשֶׁמע הדבר הזה חרה אף טיטוס באנשים האלה, העתידים לנפול בידו בקרוב, כי מלאם לבם לדרוש ממנו דברים, כאֵלו נצחו במלחמה, וצוה להודיע אותם, כי לא יוסיפו לנפול אליו ולקוות, אשר ישמור להם את הברית, כי לא יחמול על נפש איש, ועל־כן עליהם להלחם בכל כֹּחם ולהִוָּשע בזרוע־ימינם, אם יעלה הדבר בידם, ומן היום ההוא והלאה יעשה להם ככל חֹמר משפטי המלחמה. ועל אנשי־הצבא צוה לשרוף את העיר (התחתונה) ולהוציא את שללה. אנשי־הצבא שבתו ביום ההוא, וביום השני שרפו את הארכיון (בית־הפקודות) ואת המצודה (חקרא) ואת בית־המועצה ואת העפֶל, והאש הגיעה עד ארמון הֵילִיני, הבנוי בתוך המצודה. גם הרחובות והבתים המלאים חללי רעב היו למאכלת־אש.

ד. וביום ההוא שלחו בני המלך אֵיזַט ואֶחיו וגם רבים מטובי ירושלים, אשר נאספו אִתם יחד, להתחנן אל הקיסר, כי יכרות אִתם ברית. ואף כי היטב חרה לטיטוס על כל שארית העם, לא כבש את יצרו הטוב, וקבל את פני האנשים בשלום ונתן אותם במשמר, ואחרי־כן אסר את בני המלך ואת קרוביו והוליך אותם אל רומא, למען יהיו לו לבני־תערובות.